

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ГОДИНА XXV, Брой 3, 2025

web: www.nssi.bg

Съдържание

Кампания осигури точна и навременна информация за процеса на превалутиране на осигурителните плащания от първоизточника - НОИ.....	3
Служебно преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери - същност, процедура и резултати за 2025 г.	6
Динамика на основните показатели за пенсиите и добавките по европейски регламенти и международни договори.....	15
През Единния портал за електронни услуги на НОИ достъпът до всички административни и справочни услуги вече е от едно място.....	25
Контролните механизми в ТП на НОИ в Габрово съществено намаляват фиктивните осигурители и неправомерните обезщетения	28
Глобален преглед на реформите в социалното осигуряване 2023-2025 г.	33

НОИ

Кампания осигури точна и навременна информация за процеса на превалутиране на осигурителните плащания от първоизточника - НОИ

На 1 януари 2026 г. Република България ще се присъедини към еврозоната и ще стане 21-та държава членка на Европейския съюз, която ще приеме еврото за официална валута. Датата на въвеждане на еврото е определена с Решение (ЕС) 2025/1407 на Съвета на Европейския съюз, в съответствие с чл. 140, параграф 2 от Договора за функционирането на Европейския съюз. Както е известно, въвеждането на еврото ще се осъществи по официалния валутен курс от 1,95583 лева за 1 евро, който е неотменимо фиксирания валутен курс на лева към еврото, определен в Регламент (ЕС) 2025/1409 на Съвета на Европейския съюз, приет в съответствие с чл. 140, параграф 3 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

Националният осигурителен институт (НОИ), както и цялата държава, е в активен процес на подготовка за въвеждане на еврото у нас. Като институция, която оперира с годишен бюджет от над 27 млрд. лв., НОИ е сред държавните структури с най-силно социалноикономическо значение за обществото, като участието му в процеса се обуславя не само от критичната маса от заинтересовани лица, но и от сериозната социална функция, която изпълнява.

Институтът е предприел всички необходими действия, чрез които преминаването към единната европейска валута по отношение на социалноосигурителните плащания и всички други дейности, засегнати от промяната, да се извършат технически и информационно обезпечено, напълно навременно и без каквито и да са допълнителни ангажименти на осигурените лица и осигурителите.

Адаптирането на информационните системи на НОИ е в ход и към момента се извършват необходимите тестове по отношение на обработката на данните и изчисленията на пенсиите и обезщетенията в евро. Извършва се над-граждане на софтуерните решения, така че 2026 г. за НОИ да стартира с разпореждания и плащания на пенсии и обезщетения в новата валута.

НОИ в информационна кампания на Министерството на финансите и БНБ

Комуникационната кампания за въвеждане на еврото в България на Министерство на финансите (МФ) и Българска народна банка (БНБ) включва 6 големи информационни събития в областни градове (Бургас, Добрич, Благоевград, Враца, Велико Търново и София), като за столицата датата за провеждането е планирана за началото на ноември. Броят на присъстващите лица е до 150 човека. Освен това са предвидени и 28 работни срещи с представителите на общините (кметове, кметски наместници, секретари), бизнеса и гражданите във всяка една от административните области в страната. Представители на НОИ се включват във всяка една от срещите, като в Добрич, Благоевград и Велико Търново лично управителят на НОИ Весела Караиванова представи активностите на института в процеса по въвеждане на еврото. Допълнително, на регионален принцип в срещите участват и експерти от териториалните подразделения.

Национална информационна кампания на НОИ

В съответствие с националната комуникационна стратегия за информация и публичност на присъединяването на България към еврозоната е в ход отделна информационна кампания на НОИ за превалутирането на социалноосигурителните плащания в цялата страна. Информационната кампания е насочена към предоставяне на точна, достъпна, разбираема, навременна информация от първоизточника за процеса на превалутиране на осигурителните плащания, начина, по който ще бъдат превалутирани, и за какво трябва да внимават хората, за да не станат жертви на измами по време на преминаването от едната валута към другата.

Сериозната активност на структурите на НОИ на централно и регионално ниво съдейства за ефективното противодействие на всякакви опити за дезинформация и способства за намаляване на притесненията у гражданите относно това какво ще се случи с техните пенсии и обезщетения след 1 януари 2026 г. Информационната кампания на НОИ има национален характер, като тя започна от началото на август и ще продължи и в следващите месеци. В нея са включени всички структури на института по места. Нейният фокус е основно върху личните срещи както със заинтересованите групи лица в социалните услуги за стари хора – домове за стари хора, дневни центрове за стари хора, центрове за настаняване от семеен тип за стари хора и др., така и с жители и членове на пенсионерски клубове от по-отдалечени

и не толкова големи селища. Целта е пълната информация за предстоящото превалутиране на плащанията да достигне до тези групи от първа ръка, с което да се гарантира по-добрата им осведоменост.

Основният акцент на провежданите срещи и предоставяните информационни материали е върху разясняването на цялата процедура по преминаването към еврото и предотвратяване на възможностите за злоупотреби с доверието на хората. По време на срещите експертите отговарят на всички възникнали въпроси относно промените в изплащането на пенсиите след преминаването на страната ни към единната европейска валута.

Управителят на институт Весела Караиванова, съвместно с омбудсмана Велислава Делчева, поставиха началото на съвместна кампания „Пенсиите в евро“, също насочена към възрастните хора. Планирано е кампанията да обхване предимно малки населени места в страната, като основната цел е да бъдат информирани и консултирани пенсионерите по всички въпроси, свързани с предстоящата промяна – от преизчисляването на пенсиите в евро до това как да разпознават фалшивите банкноти, за да не стават жертва на измами.

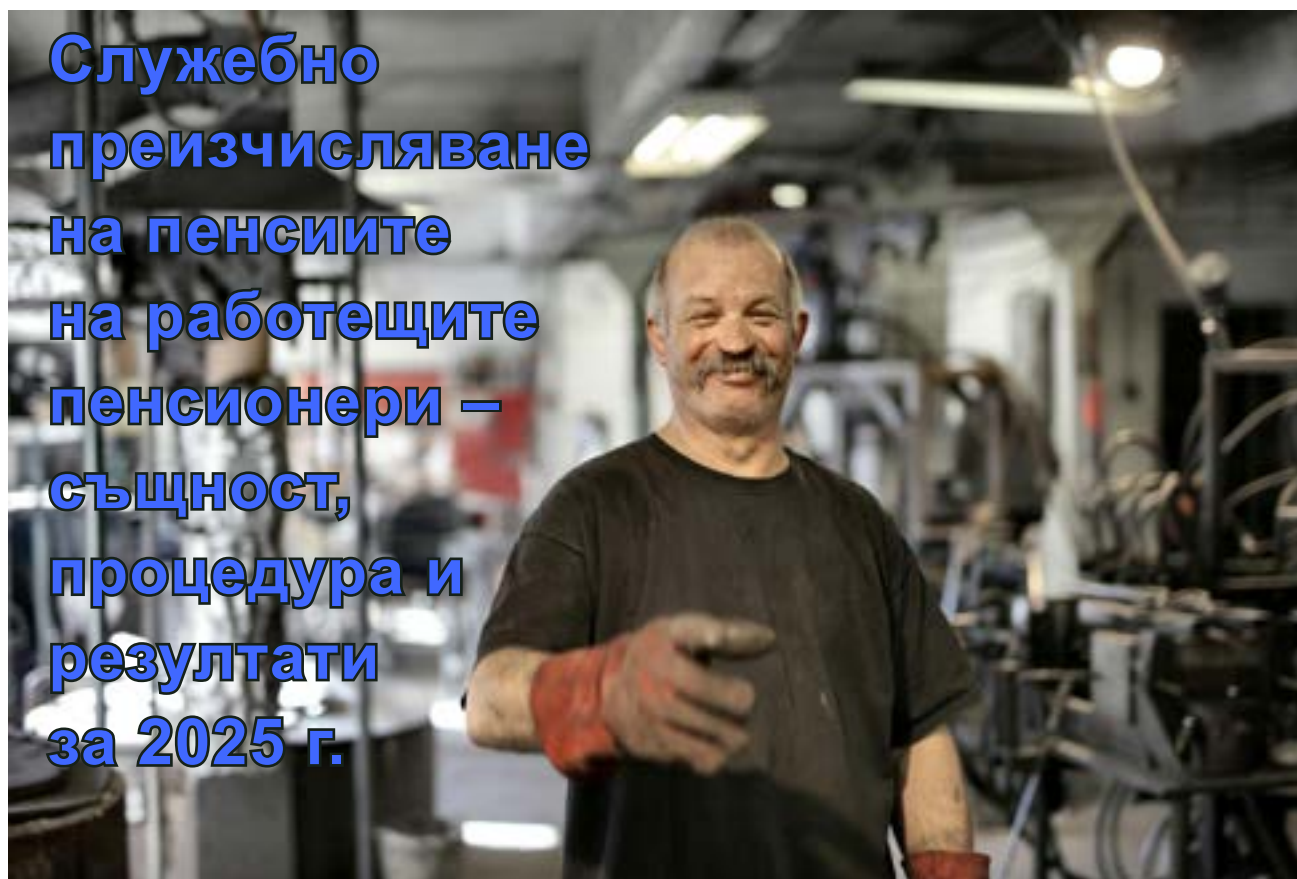

Информационни канали

Описаните активности на института се осъществяват в по-голямата си част в присъствие на национални и регионални медии, което чрез отразяването осигурява още по-голям обхват на хората, които да са информирани от първоизточника за превалутиране на осигурителните плащания. Към края на септември са регистрирани близо 300 публикации в медийното пространство, посветени на събития от националната кампания на НОИ. На официалната интернет-страница на института [/https://www.noi.bg/](https://www.noi.bg/) на разположение на потребителите е специализирано меню „НОИ и еврото“. В него е налична обилна информация относно: Превалутиране на обезщетения, пенсии и добавките към тях; Платежни сметки в евро и теглене на пари от АТМ в брой; Изплащане на пенсии и обезщетения в евро; Право на информация; Техническа обезпеченост на процеса; Избягване на опити за измами; Сигнализиране при съмнение за злоупотреба и др. Специален акцент е посветен на Еврото и осигурителните плащания с отговор на най-често задаваните въпроси. Тук може да се видят също и презентация на НОИ, която се използва в поредицата събития от кампанията на МФ и БНБ, както и информационна листовка, която се разпространява от началото на август и е в ръцете на десетки хиляди български граждани.

Материалът е подготвен от Георги Терзийски, началник на отдел „Връзки с обществеността“

Изследване

Служебно преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери – същност, процедура и резултати за 2025 г.

Служебно преизчислените пенсии от 1 април т. г. са 363 701, броят им за последните 4 години се е увеличил с близо 70 000

Същност на преизчисляването

Преизчисляването на пенсиите на работещите пенсионери е ежегоден механизъм, чрез който Националният осигурителен институт (НОИ) отчита новопридобития осигурителен стаж, съответно - и осигурителен доход, в периодите след отпускане на пенсията. За положения от пенсионерите осигурителен стаж и осигурителен доход, придобити след пенсионирането им, е създадена възможност за преизчисляване на пенсията, както въз основа на придобития допълнителен осигурителен стаж, така и с включването на осигурителния доход за този допълнителен стаж. Преди всичко това е отразяване на положения труд и внесените осигурителни вноски на хората, които продължават да работят и след пенсионирането си.

Кои пенсии подлежат на преизчисляване

На преизчисляване подлежат пенсиите, свързани с трудовата дейност на лицата, които са:

- пенсии за осигурителен стаж и възраст
- пенсии за инвалидност поради общо заболяване
- пенсии за трудова злополука или професионална болест.

Начини на преизчисляване на пенсиите

1. служебно - с допълнително придобития от пенсионера осигурителен стаж в периода след отпускането, съответно - след последното преизчисляване на пенсията;
2. по заявление на пенсионера – с допълнително придобития осигурителен стаж и осигурителен доход в периода след отпускането, съответно - след последното преизчисляване на пенсията.

1. Служебно преизчисляване на пенсиите

Служебното преизчисляване е автоматичен механизъм, по който Националният осигурителен институт преизчислява пенсиите на работещите пенсионери, като отчита само допълнителния осигурителен стаж, придобит след пенсионирането им.

За да бъде включена пенсията на един пенсионер в съвкупността от пенсии, подлежащи на служебно преизчисляване, трябва да са изпълнени следните условия:

- пенсионерът да има придобит поне един ден осигурителен стаж през предходната календарна година;
- пенсионерът да не е подавал преди датата на служебното преизчисляване заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията му с допълнително придобития от него след пенсионирането осигурителен стаж и осигурителен доход, тъй като заявлението се изпълнява с приоритет.

Служебното преизчисляване се извършва, считано от 1 април на съответната година, като се вземат предвид данните за осигурителния стаж на лицата, подавани от осигурителите, а за самоосигуряващите се лица - данните за внесените от тях осигурителни вноски. Тези данни се отнасят за времето до 31 декември на предходната календарна година и са налични в информационната система на Националния осигурителен институт към 1 март на годината, в която се извършва преизчисляването.

Преизчисляването на пенсиите се извършва по реда на разпоредбите в Кодекса за социално осигуряване (КСО), регламентиращи начините за изчисляване на различните видове пенсии за трудова дейност. При преизчисляването на пенсията се взема предвид средномесечният осигурителен доход за страната за 12 календарни месеца преди месеца на първото ѝ отпускане, а за пенсия, отпусната до 1 януари 2000 г. - средномесечният осигурителен доход за страната за 2007 г., след което полученият размер се осъвременява, преизчислява и индексира съобразно нормативната уредба, действаща след датата на отпускане на пенсията. За пенсиите за осигурителен стаж и възраст трябва да бъде отбелязано, че при преизчисляването осигурителният стаж, положен след 31 декември 2010 г. при условията на първа или втора категория труд, не се превръща по реда на чл. 104 от КСО към осигурителен стаж от трета категория труд с по-голяма продължителност от календарната.

Когато пенсионерът преди датата на служебното преизчисляване е подал заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията му с допълнително придобития от него след пенсионирането осигурителен стаж и осигурителен доход, пенсията му не подлежи на служебно преизчисляване. Това се отнася и за заявленията, подадени за преизчисляване с осигурителния стаж и осигурителния доход в предходни години.

Разпореждането, с което се извършва служебното преизчисляване на пенсията, се връчва при поискване на лицето, като срокът за обжалването му тече от датата на връчването. Разпорежданията са достъпни чрез електронните услуги на сайта на НОИ, които се заявяват през Единния портал за електронни услуги на НОИ (ЕПЕУ), интегриран с централизираните системи е-Автентикация и Система за сигурно електронно връчване (ССЕВ), поддържани от Министерството на електронното управление (МЕУ). Достъпът до портала се осъществява чрез използване на наличните средства за електронна идентификация – Персонален идентификационен код (ПИК) на НОИ, ПИК на НАП и всички видове квалифицирани електронни подписи (КЕП). В ЕПЕУ всеки пенсионер има достъп до електронното осигурително досие за пенсия, в което се съдържа информация както за осигурителния му стаж и осигурителния доход, за отпуснатите пенсии от Националния осигурителен институт, изплатените пенсии и добавки и др., така и за постановените разпореждания от длъжностното лице по пенсионното осигуряване в териториалното поделение на НОИ (ТП на НОИ) по постоянния или настоящия му адрес.

Срокът за произнасяне на длъжностното лице по пенсионното осигуряване в териториалните поделения на НОИ във връзка със служебното преизчисляване на пенсиите е четиримесечен, като същият започва да тече от първи април на годината, в която се извършва преизчисляването на пенсиите.

Служебно преизчисляване на пенсиите през 2025 г.

Служебното преизчисляване на пенсиите с допълнително придобития осигурителен стаж от лицата от 1 април 2025 г. се извърши въз основа на данните, постъпили от осигурителите и самоосигуряващите се лица за времето до 31 декември 2024 г. и налични в информационната система и регистрите на НОИ към 1 март 2025 г.

Броят на служебно преизчислените пенсии от 1 април 2025 г. възлиза на 363 701, като се отчита увеличение с 12 983 спрямо служебно преизчислените пенсии през предходната 2024 г., когато са били 350 718.

Разпределението по видове и в зависимост от компетентното териториално поделение на НОИ на служебно преизчислените пенсии е представено в таблица №1, а таблица №2 съдържа сравнителна информация за служебно преизчислените пенсии в последните три години.

Таблица № 1. Брой преизчислени трудови пенсии от 1 април 2025 г. (по вид на пенсията и по ТП на НОИ)

Териториално поделение на НОИ	Пенсии за осигурителен стаж и възраст	Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	Пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест	Общо
БЛАГОЕВГРАД	10 743	5 210	33	15 986
БУРГАС	13 129	5 035	34	18 198
ВАРНА	15 033	6 741	69	21 843
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	7 510	3 814	50	11 374
ВИДИН	3 199	1 862	5	5 066
ВРАЦА	5 416	5 773	33	11 222
ГАБРОВО	5 234	3 812	33	9 079
КЪРДЖАЛИ	4 046	2 706	13	6 765
КЮСТЕНДИЛ	5 379	2 496	13	7 888
ЛОВЕЧ	4 788	2 869	31	7 688
МОНТАНА	3 598	2 456	14	6 068
ПАЗАРДЖИК	8 458	4 748	50	13 256
ПЕРНИК	5 017	3 261	40	8 318
ПЛЕВЕН	9 758	5 381	44	15 183
ПЛОВДИВ	21 336	10 325	63	31 724
РАЗГРАД	2 330	2 428	20	4 778
РУСЕ	7 322	3 023	30	10 375
СИЛИСТРА	2 548	3 199	14	5 761
СЛИВЕН	5 757	2 199	21	7 977
СМОЛЯН	3 785	1 563	17	5 365
СОФИЯ ГРАД	44 054	28 549	100	72 703
СОФИЯ ОБЛАСТ	9 138	5 437	59	14 634
СТАРА ЗАГОРА	11 471	4 471	60	16 002
ДОБРИЧ	5 701	2 598	20	8 319
ТЪРГОВИЩЕ	2 359	1 500	8	3 867
ХАСКОВО	7 659	3 525	19	11 203
ШУМЕН	4 573	2 214	23	6 810
ЯМБОЛ	4 602	1 461	13	6 076
ТУРЦИЯ	6	0	0	6
Дирекция ЕРМД	136	31	0	167
ОБЩО	234 085	128 687	929	363 701

Общият брой преизчислени пенсии за осигурителен стаж и възраст през 2025 г. е 234 085, като увеличението в сравнение с предходната година е със 74. Налице е плавен ръст (с 3568 броя или 1,5%) за три години – от 230 517 през 2023 г. до 234 085 през 2025 г.

Запазва се тенденцията на нарастване в броя на преизчислените пенсии за инвалидност поради общо заболяване, като се отчита увеличение с 12 942 спрямо 2024 г. Налице е ясна възходяща тенденция при работещите пенсионери, получаващи инвалидни пенсии – + 24 271 пенсии за три години, което е ръст с над 23%.

Делът на пенсиите за инвалидност поради общо заболяване спрямо общия брой преизчислени пенсии продъл-

Таблица № 2. Брой преизчислени трудови пенсии от 1 април 2023 г., от 1 април 2024 г. и от 1 април 2025 г. (по вид на пенсията и по ТП на НОИ)

ТП на НОИ	Пенсии за осигурителен стаж и възраст			Пенсии за инвалидност поради общо заболяване			Пенсии за труд. злополука или професионална болест		
	2023 г.	2024 г.	2025 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
Година на преизчисляване									
БЛАГОЕВГРАД	10 254	10 420	10 743	4 113	4 511	5 210	32	28	33
БУРГАС	13 272	13 234	13 129	3 932	4 355	5 035	42	45	34
ВАРНА	15 134	15 117	15 033	5 910	6 276	6 741	78	75	69
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	7 629	7 755	7 510	3 157	3 387	3 814	55	52	50
ВИДИН	2 980	3 178	3 199	1 392	1 658	1 862	6	4	5
ВРАЦА	5 011	5 176	5 416	4 380	5 066	5 773	28	36	33
ГАБРОВО	5 335	5 416	5 234	3 118	3 405	3 812	39	34	33
КЪРДЖАЛИ	3 656	4 092	4 046	2 110	2 340	2 706	12	16	13
КЮСТЕНДИЛ	5 015	5 323	5 379	2 098	2 299	2 496	16	16	13
ЛОВЕЧ	4 745	4 835	4 788	2 341	2 620	2 869	31	32	31
МОНТАНА	3 372	3 560	3 598	1 939	2 303	2 456	16	16	14
ПАЗАРДЖИК	8 077	8 321	8 458	3 869	4 369	4 748	46	49	50
ПЕРНИК	4 888	5 042	5 017	2 543	2 897	3 261	47	40	40
ПЛЕВЕН	9 410	9 758	9 758	4 236	4 827	5 381	52	49	44
ПЛОВДИВ	21 424	21 532	21 336	8 207	8 983	10 325	63	64	63
РАЗГРАД	2 393	2 330	2 330	2 020	2 180	2 428	24	18	20
РУСЕ	7 153	7 250	7 322	2 664	2 808	3 023	40	28	30
СИЛИСТРА	2 422	2 447	2 548	2 572	2 783	3 199	14	13	14
СЛИВЕН	5 557	5 757	5 757	1 848	2 109	2 199	23	23	21
СМОЛЯН	3 660	3 799	3 785	1 326	1 429	1 563	20	17	17
СОФИЯ ГРАД	43 521	43 717	44 054	23 187	25 730	28 549	100	97	100
СОФИЯ ОБЛАСТ	8 636	8 955	9 138	4 197	4 872	5 437	63	58	59
СТАРА ЗАГОРА	11 988	11 754	11 471	3 702	4 173	4 471	58	64	60
ДОБРИЧ	5 836	5 811	5 701	2 323	2 459	2 598	22	22	20
ТЪРГОВИЩЕ	2 280	2 334	2 359	1 142	1 289	1 500	9	8	8
ХАСКОВО	7 363	7 645	7 659	2 930	3 277	3 525	24	22	19
ШУМЕН	4 555	4 556	4 573	1 967	1 965	2 214	26	22	23
ЯМБОЛ	4 834	4 753	4 602	1 168	1 351	1 461	13	14	13
ТУРЦИЯ	5	5	6	1	1	0	0	0	0
Дирекция ЕРМД	112	139	136	24	23	31	0	0	0
ОБЩО	230 517	234 011	234 085	104 416	115 745	128 687	999	962	929

жава да нараства - 31% през 2023 г., 33% през 2024 г. и 35% през тази година. Най-голям ръст в броя преизчислени пенсии за инвалидност поради общо заболяване има в ТП на НОИ София-град (23 187 през 2023 г., 25 730 през 2024 г. и 28 549 през 2025 г. или увеличение с 5362 за целия период). Съществено увеличение се наблюдава и в териториалните поделения на НОИ в Пловдив, Варна, Враца, Благоевград и София-област. Броят на преизчислените пенсии от този вид е със стабилен растеж, без изключение.

Намаление продължава да има единствено при пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, като през 2024 г. и 2025 г. техният брой е съответно 962 и 929. Спрямо 2023 г. е налице намаление със 7%.

Таблица № 3. Общ брой преизчислени трудови пенсии по ТП на НОИ от 1 април 2023 г., от 1 април 2024 г. и от 1 април 2025 г.

ОБЩ БРОЙ ПРЕИЗЧИСЛЕНИ ТРУДОВИ ПЕНСИИ						
ТП на НОИ	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.
БЛАГОЕВГРАД	10 881	12 048	14 131	14 399	14 959	15 986
БУРГАС	13 273	15 070	17 637	17 246	17 634	18 198
ВАРНА	14 349	18 252	21 203	21 122	21 468	21 843
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	9 285	10 040	11 161	10 841	11 194	11 374
ВИДИН	3 583	3 537	4 614	4 378	4 840	5 066
ВРАЦА	6 883	7 692	9 319	9 419	10 278	11 222
ГАБРОВО	6 061	7 501	8 436	8 492	8 855	9 079
КЪРДЖАЛИ	3 774	4 430	5 991	5 778	6 448	6 765
КЮСТЕНДИЛ	5 065	6 030	7 252	7 129	7 638	7 888
ЛОВЕЧ	5 096	6 166	7 237	7 117	7 487	7 688
МОНТАНА	3 938	4 403	5 602	5 327	5 879	6 068
ПАЗАРДЖИК	7 852	10 126	11 760	11 992	12 739	13 256
ПЕРНИК	5 396	6 606	7 506	7 478	7 979	8 318
ПЛЕВЕН	8 975	11 581	13 646	13 698	14 634	15 183
ПЛОВДИВ	19 180	25 913	29 859	29 694	30 579	31 724
РАЗГРАД	4 104	4 379	4 746	4 437	4 528	4 778
РУСЕ	6 358	8 606	10 271	9 857	10 086	10 375
СИЛИСТРА	4 630	4 558	5 271	5 008	5 243	5 761
СЛИВЕН	5 568	6 617	7 664	7 428	7 889	7 977
СМОЛЯН	4 083	4 129	5 214	5 006	5 245	5 365
СОФИЯ-ГРАД	44 101	60 998	67 342	66 808	69 544	72 703
СОФИЯ-ОБЛАСТ	9 759	11 030	12 525	12 896	13 885	14 634
СТАРА ЗАГОРА	10 989	14 428	16 226	15 748	15 991	16 002
ДОБРИЧ	5 913	6 848	8 352	8 181	8 292	8 319
ТЪРГОВИЩЕ	3 424	3 146	3 662	3 431	3 631	3 867
ХАСКОВО	6 486	8 523	10 628	10 317	10 944	11 203
ШУМЕН	4 180	5 854	7 040	6 548	6 543	6 810
ЯМБОЛ	4 491	5 482	6 447	6 015	6 118	6 076
ТУРЦИЯ	5	5	5	6	6	6
Дирекция ЕРМД	4	72	133	136	162	167
ОБЩО	237 686	294 065	340 880	335 932	350 718	363 701

От данните в таблица №3 е видно, че общият брой преизчислени трудови пенсии нараства от 335 932 през 2023 г. до 363 701 през 2025 г. Нарастването в рамките на три години с 27 769 пенсии, което е увеличение с 8,27%.

Ако се върнем до 2021 г., когато с изменение на чл. 102 от Кодекса за социално осигуряване служебното преизчисляване на пенсиите беше въведено като постоянно действащ механизъм за отразяване на положения след пенсионирането осигурителен стаж в размера на отпуснатите трудови пенсии, ще установим, **че общо за страната има увеличение на броя преизчислени трудови пенсии с 69 636, което представлява общо нарастване с 23,7%.**

Най-голям е ръстът през 2022 г., след което се наблюдава лек спад през 2023 г., но тенденцията остава възходяща. Разпределението по години е както следва:

- 2021 г. – **294 065**
- 2022 г. – **340 880** (+46 815; **+15,9%**)
- 2023 г. – **335 932** (–4 948; **–1,5%**)
- 2024 г. – **350 718** (+14 786; **+4,4%**)
- 2025 г. – **363 701** (+12 983; **+3,7%**)

Общото увеличение е близо 70 хиляди пенсии за четири години, което представлява ръст от 23,7%.

Сред големите областни градове лидер по брой преизчислени пенсии е териториалното поделение на НОИ – София-град, следвано от регионалните офиси в Пловдив, Варна и Бургас. В процентно изражение най-сериозно е нарастването през 2025 г. спрямо 2021 г. в ТП на НОИ – Благоевград (+32,7%), следвано от структурата в Плевен (+31,1%)

С по-слабо нарастване на броя преизчислени трудови пенсии в проценти за периода 2021-2025 г. се отличават ТП на НОИ във Варна (+19,7%) и София-град (+19,2%), а най-слабо увеличение има в тези в Стара Загора (+10,9%) и Ямбол (+10,8%)

И през 2025 г. очаквано най-голям брой служебно преизчислени пенсии се отчита в ТП на НОИ – София-град, което е и най-голямото териториално поделение на института в страната. Общият брой на служебно преизчислените пенсии в него през 2025 г. е 72 703, като най-голям е броят на пенсиите за осигурителен стаж и възраст (44 054), чийто дял от общия брой преизчислени пенсии в това териториално поделение е 60,59%. Следват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване - 28 549 (25 730 през 2024 г.). При служебно преизчислените пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест се отчита слабо увеличение в броя на пенсиите (100) при 97 през 2024 г.

Териториалните поделения на НОИ, при които е отчетен значителен брой на преизчислените трудови пенсии, са тези в Пловдив (31 724 през 2025 г. и 30 579 през 2024 г.) и Варна (21 843 през 2025 г. при 21468 през 2024 г.), като и при тях се наблюдава увеличаване на броя на преизчислените пенсии в сравнение с предходната година.

Териториалните поделения на НОИ, в които са преизчислени служебно над 10 хиляди пенсии, са тези в областите Бургас (18 198), Стара Загора (16 002), Благоевград (15 986), Плевен (15 183), София-област (14 634), Пазарджик (13 256), Велико Търново (11 374), (11 222), Хасково (11 203) и (10 375).

Териториалните поделения на НОИ в Търговище, Разград и Видин са с най-малък брой служебно преизчислени пенсии и през 2025 г.

Отражение на служебното преизчисляване върху месечния размер на пенсиите

Месечният размер на преизчислените пенсии се увеличава средно с 16,36 лв. (с 14,82 лв. през 2024 г.) за пенсиите за осигурителен стаж и възраст, с 9 лв. (с 9,17 лв. през 2024 г.) за пенсиите за инвалидност поради общо заболяване и с 13,12 лв. (с 14,07 лв. през 2024 г.) за пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест.

Най-голямо нарастване в абсолютна стойност (нарастване с 385,76 лв.) е отчетено при определения месечен размер на пенсия за осигурителен стаж и възраст. При пенсиите за инвалидност поради общо заболяване най-високото увеличение на месечния размер е със 174,93 лв., а при пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – с 87,02 лв.

Съобразно ръста на увеличението на месечния размер на получаваната пенсия се наблюдава следното:

От общия брой преизчислени пенсии през 2025 г., при които е отчетено нарастване в месечния размер, най-голям е дялът на трудовите пенсии с увеличение на месечния размер между 1 лв. и 10 лв. – 80 487 бр. преизчислени пенсии, следван от групата пенсионери, получили увеличение на месечния размер между 10 лв. и 20 лв. – 66 557 бр. Увеличение над 20 лв. е отчетено при 51 745 бр. преизчислени пенсии, което представлява 14,23% от общия брой преизчислени трудови пенсии. Не много висок е броят – 3 620 бр. на пенсиите, за които увеличението на месечния размер е до 1 лв.

По отношение на продължителността на зачетения допълнително положен осигурителен стаж, както и през предходната година, най-голям е броят на пенсионерите (157 183), при които е зачетен допълнителен осигурителен стаж от 1 месец до 12 месеца след отпускането на пенсията, съответно - след последното ѝ преизчисляване. Остава относително висок дялът на пенсионерите (127 230), на които служебно е зачетен допълнително положен осигурителен стаж между 1 и 5 години. Намалжава броят на пенсионерите, на които е зачетен стаж под 1 месец (31 412 при 33 156 пенсионери през 2024 г.)

В зависимост от началната дата на пенсиите, се отчита най-голям брой служебно преизчислени пенсии с начална дата между 2021 г. и 2024 г. (156 146), следвани от пенсиите с начална дата между 2015 г. и 2020 г. (100 808). Най-малък е броят на служебно преизчислените пенсии, отпуснати преди 2000 г. – 12 379, като и техният брой продължава да намалява (13 833 е техният брой през предходната година).

Броят на лицата, чиито пенсии са служебно преизчислени за първи път, считано от 1 април 2025 г., е 79 726. Напълно очаквано голям е броят на пенсиите, които вече са били преизчислявани служебно и през предходните години (2020-2024 г.), като същият е 283 794 през тази година при 272 357 през предходната.

2. Ежегодно преизчисляване на пенсиите

Пенсиите на работещите пенсионери, които получават пенсии за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност поради общо заболяване и за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест, освен служебно, могат да се преизчисляват и по заявление на самия пенсионер. Преизчисляването на пенсиите на това основание се извършва всяка календарна година по заявление от пенсионера, което се подава еднократно и има действие през следващите години, докато за лицето постъпват данни за осигуряването му.

За да бъде включена една пенсия в съвкупността от пенсии, подлежащи на ежегодно преизчисляване, е необходимо да са изпълнени следните условия:

- пенсионерът да има придобит осигурителен стаж и осигурителен доход след пенсионирането, съответно - след последното преизчисляване на пенсията му;
- пенсионерът да е подал заявление с искане за преизчисляване на пенсията му с осигурителен стаж и осигурителен доход.

Основни параметри на ежегодното преизчисляване на пенсиите

При ежегодното преизчисляване на пенсията се определя нов размер на пенсията, като се включва както допълнително придобитият от пенсионера осигурителен стаж, положен след пенсионирането, съответно - след последното преизчисляване на пенсията му, така и осигурителният му доход за този осигурителен стаж. По този начин се изчисляват нов индивидуален коефициент и нов размер на пенсията. Когато новият индивидуален коефициент е по-нисък от определения преди преизчисляването на пенсията, новият размер на пенсията се определя само въз основа на данните за допълнително придобития осигурителен стаж от пенсионера. Преизчисляването и с придобития осигурителен доход от лицето след пенсионирането е по-благоприятно, ако този доход е достатъчно висок, за да доведе до изчисляване на по-висок индивидуален коефициент при определянето на размера на пенсията.

Работещите пенсионери подават заявления в териториалните поделения на НОИ в свободен текст или по утвърден от управителя на НОИ образец (обр. УП-28). Заявлението за ежегодно преизчисляване на пенсията на едно лице с допълнително придобития осигурителен стаж и осигурителен доход след пенсионирането, може да бъде подадено и едновременно със заявлението за отпускане на пенсията.

В годината на подаване на заявлението пенсиите се преизчисляват от първо число на месеца, следващ месеца на самото подаване, както и от същата дата през всяка следваща календарна година. В случаите, когато едновременно със заявлението за отпускане на пенсия е подадено и заявление обр. УП-28, първото преизчисляване на новоотпуснатата пенсия се извършва през следващата календарна година от първо число на месеца, следващ същия календарен месец, в който е било подадено заявлението.

Преизчисляването на пенсиите по този ред също се извършва веднъж в една календарна година. При преизчисляването се зачитат допълнително придобитите от пенсионера осигурителен стаж и осигурителен доход в периода след отпускането, съответно - след последното преизчисляване на пенсията, за времето до датата на самото преизчисляване.

Осигурителният стаж и осигурителният доход се зачитат въз основа на данните, които са налични в информационните системи на НОИ, а за самоосигуряващите се лица – на данните за внесените осигурителни вноски, които се отнасят за времето до края на месеца, предхождащ датата на преизчисляването, и са налични в регистрите на института.

Срокът за произнасяне на длъжностното лице по пенсионното осигуряване във връзка с ежегодното преизчисляване на пенсиите е четиримесечен, като той тече от:

- датата на подаване на заявлението – в годината на подаването му;
- датата, считано от която се преизчислява пенсията - първо число на същия месец, в който е извършено предходното преизчисляване.

Таблица № 4. Ежегодно преизчисляване на пенсиите през 2025 г. с придобит осигурителен стаж и осигурителен доход (по ТП на НОИ и по месеци)

ТП на НОИ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	ОБЩО
БЛАГОЕВГРАД	201	344	325	282	200	157	148	137	132	135	154	156	2 371
БУРГАС	484	1 242	713	493	310	248	329	254	245	221	327	359	5 225
ВАРНА	356	716	572	525	321	315	336	293	240	250	329	308	4 561
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	192	450	322	317	182	157	163	156	110	126	168	185	2 528
ВИДИН	50	95	110	93	61	55	58	38	38	38	43	54	733
ВРАЦА	136	341	254	199	130	112	107	117	102	83	137	114	1 832
ГАБРОВО	126	187	212	127	123	79	88	92	99	93	104	89	1 419
КЪРДЖАЛИ	99	239	207	142	121	122	105	91	81	81	105	105	1 498
КЮСТЕНДИЛ	128	215	213	176	124	136	132	116	99	114	110	115	1 678
ЛОВЕЧ	130	241	178	161	120	66	65	87	63	83	101	112	1 407
МОНТАНА	167	325	232	232	164	128	121	105	113	94	144	118	1 943
ПАЗАРДЖИК	154	401	308	286	208	156	150	152	113	103	193	188	2 412
ПЕРНИК	236	443	390	324	218	217	195	187	170	168	236	238	3 022
ПЛЕВЕН	198	324	267	233	195	155	161	178	144	176	212	169	2 412
ПЛОВДИВ	837	1 330	1 192	1 088	760	774	654	630	559	500	728	657	9 709
РАЗГРАД	172	164	172	166	103	69	207	97	58	82	80	102	1 472
РУСЕ	270	440	297	292	172	201	175	158	140	153	182	184	2 664
СИЛИСТРА	91	206	173	152	85	68	109	68	68	65	88	86	1 259
СЛИВЕН	138	243	190	168	95	104	89	96	62	65	103	103	1 456
СМОЛЯН	303	429	360	283	213	189	143	154	172	149	213	210	2 818
СОФИЯ ГРАД	1 740	3 000	2 678	2 410	1 826	1 854	1 576	1 480	1 188	1 137	1 577	1 477	21 943
СОФИЯ ОБЛАСТ	234	681	541	430	241	236	271	220	197	190	267	264	3 772
СТАРА ЗАГОРА	394	771	572	544	416	357	285	319	261	254	349	352	4 874
ДОБРИЧ	92	195	196	175	118	77	79	80	73	68	95	81	1 329
ТЪРГОВИЩЕ	139	341	276	212	144	93	102	88	86	90	93	100	1 764
ХАСКОВО	193	392	259	225	145	141	120	144	114	130	158	141	2 162
ШУМЕН	105	196	232	183	137	115	78	75	56	84	100	93	1 454
ЯМБОЛ	153	296	211	206	111	100	96	80	73	66	88	91	1 571
ЕРМД	0	0	1	1	2	0	2	1	3	0	0	0	10
ОБЩО	7 518	14 247	11 653	10 125	7 045	6 481	6 144	5 693	4 859	4 798	6 484	6 251	91 298

Ако към датата на преизчисляването липсват данни за допълнително придобит осигурителен стаж и доход след отпускането, съответно - след последното преизчисляване на пенсията, длъжностното лице по пенсионното осигуряване постановява разпореждане за отказ за преизчисляване на пенсията. В такъв случай подаденото от пенсионера заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията му губи действието си и пенсията не подлежи на ежегодно преизчисляване през следващите календарни години, освен ако пенсионерът не подаде отново заявление при наличие на нов осигурителен стаж и осигурителен доход придобит след пенсионирането.

Когато е постановен отказ за преизчисляване на пенсията, но в следваща календарна година пенсионерът придобие допълнителен осигурителен стаж, пенсията ще подлежи на служебно преизчисляване само въз основа на придобития осигурителен стаж.

Няма ограничение относно кръга на лицата, които могат да подават заявление за ежегодно преизчисляване. Може да се преизчисли и пенсия на лице, на което служебно е зачетен целият положен след пенсионирането осигурителен стаж и същото е подало заявление обр. УП-28 с искане за преизчисляване и със съответния осигурителен доход

Статистическа информация за ежегодното преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери през 2025 г. въз основа на подадено заявление обр. УП- 28

Общият брой на трудовите пенсии, подлежащи през 2025 г. на ежегодно преизчисляване с придобит осигурителен стаж и осигурителен доход по подадено заявление, е 91 298 при 79 589 година по-рано. Данните обхващат всички териториални подразделения на НОИ и дирекция „Европейски регламенти и международни договори“ (ЕРМД).

Освен с най-голям брой служебно преизчислени пенсии през 2025 г., ТП на НОИ – София-град се характеризира и с най-много пенсии, които се преизчисляват ежегодно (21 943), като и тук се отчита нарастване в сравнение, тъй като през предходната година те са 19 564. В класацията следват териториалните подразделения в Пловдив (9709), Бургас (5225) и Варна (4561). Регионалните офиси на институцията, обслужващи най-малък брой работещи пенсионери, чиито пенсии през 2025 г. подлежат на ежегодно преизчисляване, са тези в Добрич (1329), Силистра (1259) и Видин (733).

За периода януари-юли 2025 г. на това основание са преизчислени 49 110 трудови пенсии, като при 19 043 от тях преизчисляването въз основа на придобития осигурителен стаж и осигурителен доход е било по-благоприятно, което е дял от 38,79%.

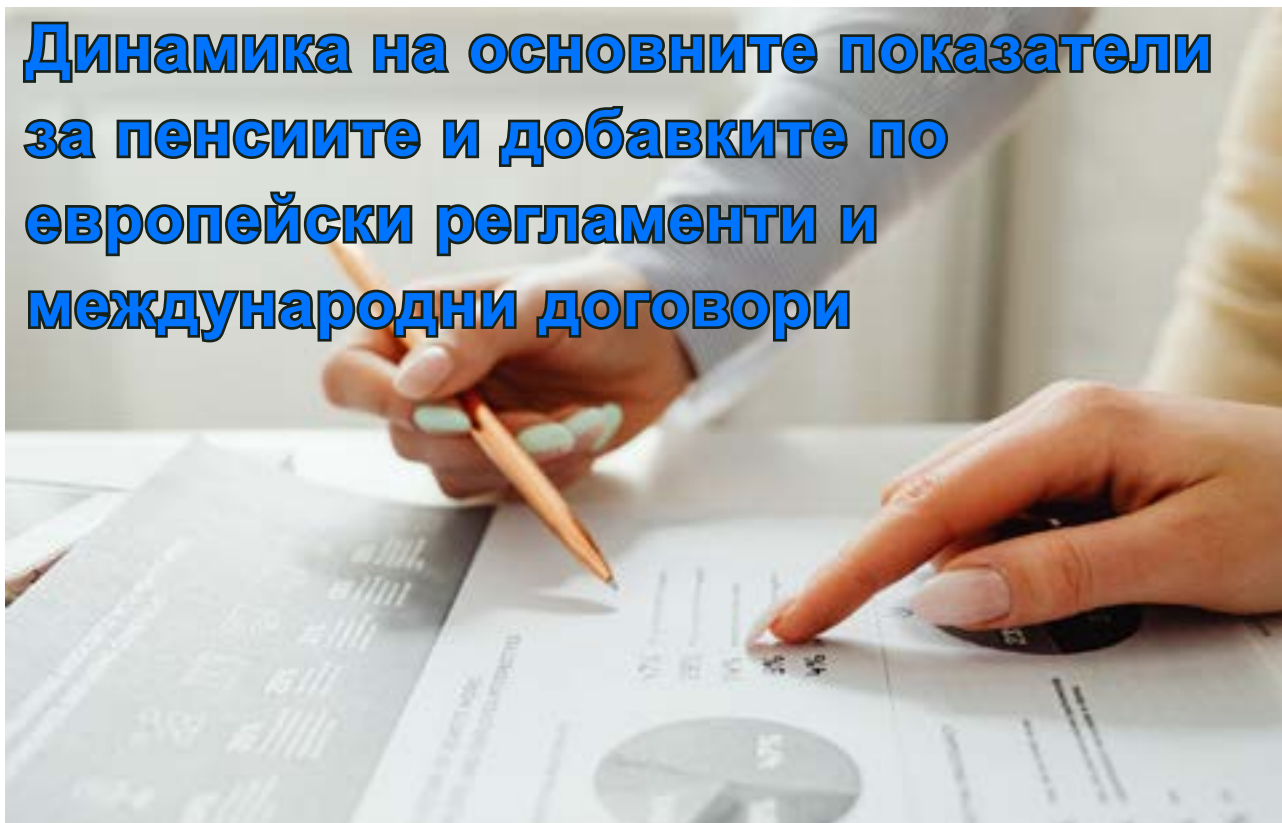
3. Социално отражение на преизчисляването на пенсиите

Преизчисляването на пенсиите на работещите пенсионери (служебно - от 1 април на съответната календарна година, и ежегодно - по еднократно подадено заявление) намалява в значителна степен административната тежест за тази категория лица. На пенсионерите, които продължават да упражняват трудова дейност след отпускане на пенсиите им, не се налага да подават заявления за зачитане на допълнително положения след пенсионирането им осигурителен стаж, а преизчисляването на пенсиите им се извършва служебно един път в година от териториалните подразделения на НОИ. Не се налага да подават и всяка година заявления за преизчисляване на пенсиите им въз основа на допълнително придобит осигурителен стаж и осигурителен доход, което преизчисляване се извършва всяка година от една и съща дата след еднократно подадено заявление, докато съответният пенсионер продължава да работи и да се осигурява.

При съпоставяне на общия брой служебно преизчислени пенсии през 2025 г. (363 701) с тези, които подлежат на ежегодно преизчисляване същата година (91 298) се отчита, че служебно преизчислените пенсии са почти 4 пъти повече от ежегодно преизчислените. Представено в проценти съотношението е както следва: 79,9% към 20,1%.

Материалът е подготвен от Станимира Станева – държавен експерт по осигуряването в отдел „Методология на отпускане на пенсиите“, дирекция „Пенсии“

Динамика на основните показатели за пенсиите и добавките по европейски регламенти и международни договори

Най-много са българските пенсионери с чужд стаж в Германия, Испания и Гърция

Настоящият анализ има за цел да представи динамиката на основните показатели за периода 2020-2024 г., характеризиращи отпуснатите и изплатени пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори (ЕРМД), а именно:

- Лични пенсии за осигурителен стаж и възраст;
- Лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване;
- Наследствени пенсии;
- Добавки за чужда помощ, вдовишки добавки и др.

Националният осигурителен институт извършва преценката на пенсионните права, отпускането и изплащането на пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори (ЕРМД) и кореспонденцията с чуждестранните осигурителни служби.

Предвид нарастващия темп на трудовата мобилност в световен мащаб за НОИ е от изключителна важност да споделя знание по отношение на споразуменията за социална сигурност и да осигурява навременен и лесен достъп до пенсии, обезщетения и помощи на своите бенефициенти.

В анализа се доказва, че трудовата миграция е взаимодействаща с пенсионната система. Отвореният пазар, който позволява на българските работници мигранти да работят в чужбина, оказва влияние върху нарастването както на броя на пенсионерите и на пенсиите по европейски регламенти и международни договори, така и на разходите за тях.

Действащи нормативни актове и Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на **Европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност**. В момента са в сила следните правни актове:

- Регламент (ЕО) № 883/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;

- ▶ Регламент (ЕО) № 987/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- ▶ Регламент (ЕС) № 1231/2010 на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство.

Тези регламенти освен за всички 27 държави членки на Европейския съюз (ЕС) се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария, което ги прави инструментите за координация с най-голям брой договарящи се страни в света. Те имат пряко приложение в сферата на социалното осигуряване в рамките на Съюза, като заедно със синхронизираното национално законодателство на Република България поражда права и задължения за всички субекти.

Регламентите обхващат различни аспекти на трудовата мобилност като командироване, сезонна работа, погранични работници и пътуване до работното място. Разпоредбите на ЕС относно координацията на социална сигурност се прилагат към националното законодателство относно следните осигурителни рискове: пенсии за старост; предпенсионни обезщетения и пенсии за инвалидност; обезщетения за преживели лица и помощи при смърт; обезщетения за болест; обезщетения за гледане на малко дете от майката и съответно от бащата; обезщетения за безработица; семейни обезщетения и обезщетения за трудови злополуки и професионални болести.

Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия не е член на Европейския съюз, считано от 01.02.2020 г. Определеният преходен период в Споразумението за оттегляне на Обединеното кралство от Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия, през който европейското законодателство продължи да действа на територията на Обединеното кралство, изтече на 31 декември 2020 г. От 1 януари 2021 г. започна временното прилагане на одобреното от Европейския съюз Споразумение за търговия и сътрудничество между ЕС и Европейската общност за атомна енергия, от една страна, и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия, от друга.

Към 31.12.2024 г. в областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти, са в сила и **14 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно междуправителствено споразумение** за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Таблица № 1. Действащи двустранни международни договори в областта на социалното осигуряване, по които Република България е страна

Държавата, с която Република България е обвързана с международен договор	Дата на подписване	Дата на влизане в сила	Наименование на договора
Народна република Албания	30.03.2023 г.	01.06.2024 г.	Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Албания
Квебек	19.09.2019 г.	01.09.2020 г.	Споразумение в сферата на социалната сигурност между Република България и Квебек
Република Азербайджан	06.11.2019 г.	04.05.2020 г.	Спогодба за пенсионно осигуряване между правителството на Република България и правителството на Република Азербайджан
Тунизийска република	01.10.2015 г.	01.05.2017 г.	Спогодба за социална сигурност между Република България и Тунизийската република
Черна гора	01.02.2016 г.	01.10.2016 г.	Спогодба между Република България и Черна гора за социална сигурност
Канада	05.10.2012 г.	01.03.2014 г.	Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада
Република Сърбия	19.09.2011 г.	01.02.2013 г.	Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност
Руска федерация	27.02.2009 г.	20.06.2010 г.	Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност
Република Корея	30.10.2008 г.	01.03.2010 г.	Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея
Молдова	05.12.2008 г.	01.09.2009 г.	Договор между Република България и Молдова за социално осигуряване
Израел	25.03.2008 г.	01.09.2009 г.	Спогодба между Република България и Държавата Израел за социална сигурност
Република Северна Македония	06.02.2003 г.	01.08.2003 г.	Договор между Република България и Република Северна Македония за социално осигуряване
Украйна	04.09.2001 г.	01.04.2003 г.	Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване
Федеративна народна република Югославия (към момента се прилага в отношенията ни с Босна и Херцеговина)	18.12.1957 г.	01.09.1958 г.	Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия
Република Турция*	04.11.1998 г.	01.03.1999 г.	Споразумение между правителството на Република България и правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република Турция

Забележка: *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция е за изплащане на български пенсии в Република Турция. НОИ преценява права и изплаща отпуснати по българското законодателство пенсии на лицата, които са се преселили в Турция след 01.05.1989 г.

Основни показатели, свързани с изплатените пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори в периода 2020-2024 г.

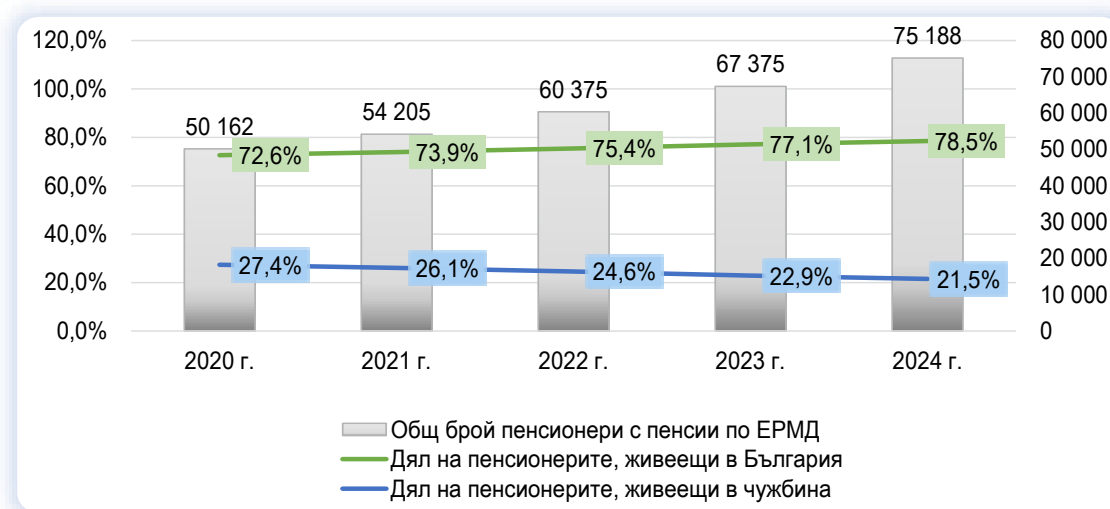
В тази част на анализа са представени статистически показатели за пенсиите и добавките по европейски регламенти, международни договори и спогодби без пенсиите и добавките по споразумението на България с Турция, които са показани отделно, тъй като това са български пенсии и добавки, отпуснати изцяло в съответствие с българското законодателство и изплащани на лица, живеещи в Турция.

1. Пенсионери, пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори

Проследявайки броя на пенсионерите по ЕРМД по местоживеене (чужбина и България) и по страни, в които е положен чуждият стаж, през периода 2020-2024 г. могат да се открият няколко устойчиви тенденции на растеж.

Данните във Фигура № 1 показват, че общият брой на пенсионерите, получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори в България и чужбина за разглеждания период, нараства, като от 50 162 лица в края на 2020 г. достига 75 188 лица към 31.12.2024 г. или с 49,9% повече. От тях дялът на пенсионерите, живеещи в България, е 72,6% през 2020 г. и нараства на 78,5% през 2024 г., а на тези, живеещи в чужбина, е 27,4% през 2020 г. и намалява до 21,5% през 2024 г.

В рамките на разглеждания период се наблюдава тенденция към увеличаване на броя на пенсионерите с пенсии по ЕРМД както за живеещите в България, така и за живеещите в чужбина. Броят на пенсионерите, живеещи в България, от 36 433 лица през 2020 г. е нараснал на 59 007 лица през 2024 г., докато броят на пенсионерите, живеещи в чужбина, се увеличава през посочения период от 13 729 лица на 16 181 лица.

Фиг. 1. Динамика на дела на пенсионерите, живеещи в България и чужбина, от общия брой пенсионери по ЕРМД в периода 2020- 2024 г.

В Таблица № 2 е показано разпределението на броя на пенсионерите с пенсии по ЕРМД по страни, в които е положен чуждият стаж, като държавите са групирани, според броя на пенсионерите, получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори към 31 декември 2024 г.

В групата на държавите с над 5 000 пенсионери с пенсии по ЕРМД през 2024 г. с най-голям брой пенсионери е Германия (12 534 лица), следвана от Испания (11 102 лица), Гърция (10 218 лица), Италия (8 649 лица), Русия (5 969 лица) и Великобритания (5 478 лица). Това са и държавите, които в близкото минало са предпочитани от българските работници мигранти поради привлекателните предложения за работа, напредък в кариерата и потенциала за по-добро качество на живот. През 2024 г. общият брой на пенсионерите в тази група е 54 177 лица, като спрямо 2020 г. е нараснал с 18 096 лица (с 50,2%). В разпределението по брой, през целия разглеждан период тази група е с най-висок относителен дял от всички пенсионери с пенсии по ЕРМД, като за 2024 г. е около 72,0%.

Следващата по големина група (на държавите с от 1 001 до 5 000 пенсионери с пенсии по ЕРМД към 31.12.2024 г.) включва: Чехия, Кипър, Австрия, Франция, Украйна, Португалия и Полша. Техният общ брой е нараснал от 9 507 пенсионери през 2020 г. на 13 433 пенсионери през 2024 г. (с 41,3%). През периода 2020 – 2024 г. тази група е с относителен дял от всички пенсионери с пенсии по ЕРМД – 19,0% в началото на периода и 17,9% в края.

В групата на държавите с от 101 до 1 000 пенсионери с пенсии по ЕРМД към 31.12.2024 г. попадат 20 страни, чийто общ брой на пенсионерите през 2024 г. е 7 281 лица, при 4 372 лица през 2020 г. Държавата с най-много пенсионери от тази група през 2024 г. е Израел с 934 лица, а с най-малък брой – Латвия със 104 лица.

С най-малък брой лица е групата, на държавите с под 100 пенсионери с пенсии по ЕРМД към 31.12.2024 г. Общият брой на пенсионерите в нея е само 297 лица през 2024 г., при 206 лица през 2020 г. Тази група през целия период е с относително равен дял – 0,4% от всички пенсионери с пенсии по ЕРМД.

Анализът на данните показва, че през петгодишния период е налице тенденция на ежегоден ръст на броя на пенсионерите с пенсии по ЕРМД за всички 44 държави.

Таблица № 2. Разпределение на броя на пенсионерите с пенсии по ЕРМД по страни, в които е положен чуждият стаж, в периода 2020- 2024 г.

Показатели	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Държави с над 5 000 пенсионери с пенсии по ЕРМД към 31 декември 2024 г.					
Общ брой пенсионери	36 081	38 957	43 469	48 567	54 177
Германия	8 527	9 052	9 968	11 102	12 534
Испания	6 846	7 660	8 795	9 923	11 329
Гърция	7 924	8 307	8 858	9 599	10 218
Италия	5 618	6 100	6 903	7 786	8 649
Русия	4 808	5 081	5 362	5 701	5 969
Великобритания и С. Ирландия	2 358	2 757	3 583	4 456	5 478
Държави с от 1 001 до 5 000 пенсионери с пенсии по ЕРМД към 31 декември 2024 г.					
Общ брой пенсионери	9 507	10 155	11 107	12 174	13 433
Чехия	2 696	2 709	2 823	2 961	3 214
Кипър	1 852	2 030	2 345	2 666	2 932
Австрия	1 429	1 613	1 840	2 097	2 390
Франция	814	917	1 035	1 201	1 437
Украйна	1 070	1 157	1 214	1 269	1 330
Португалия	745	824	914	1 003	1 118
Полша	901	905	936	977	1 012
Държави с от 101 до 1 000 пенсионери с пенсии по ЕРМД към 31 декември 2024 г.					
Общ брой пенсионери (Израел, Белгия, Канада, Швеция, Нидерландия, Словакия, Норвегия, Швейцария, Унгария, Република Северна Македония, Словения, Сърбия, Финландия, Молдова, Ирландия, Румъния, Малта, Дания, Квебек и Латвия)	4 372	4 868	5 563	6 363	7 281
Държави с под 100 пенсионери с пенсии по ЕРМД към 31 декември 2024 г.					
Общ брой пенсионери (Естония, Литва, Люксембург, Хърватска, Исландия, Босна и Херцеговина, Тунис, Азербайджан, Корея, Албания*)	206	225	236	269	297

Забележка: *Пенсионери живеещи в чужбина, без стаж в чужбина, получаващи пенсията си по сметка в България.

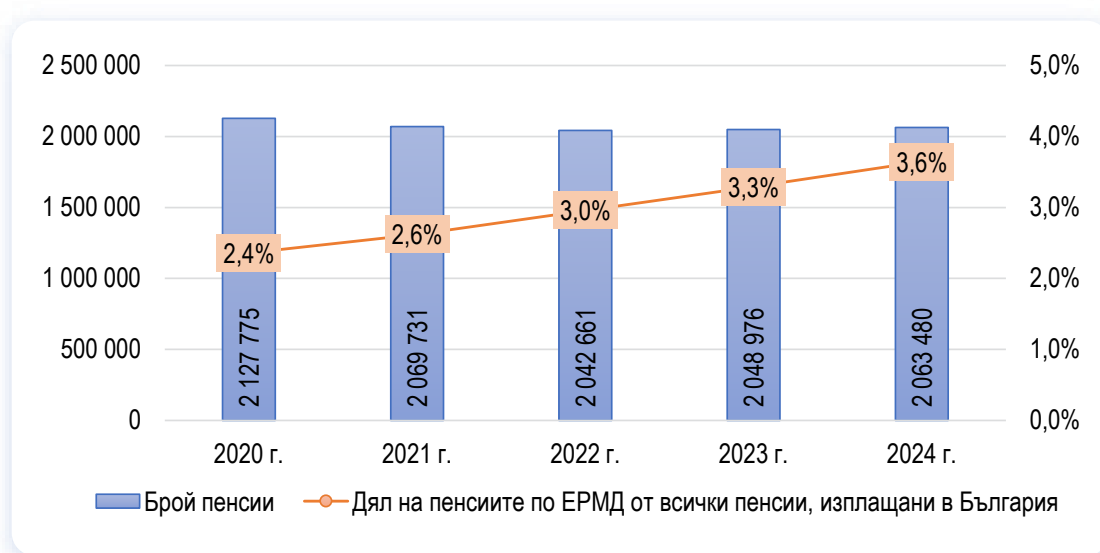
За периода 2020-2024 г. общият брой на пенсиите и добавките по европейски регламенти и международни договори непрекъснато се увеличава (от 53 559 за 2020 г. до 80 734 за 2024 г.). Броят на пенсиите и добавките надвишава този на пенсионерите, тъй като един пенсионер може да получава пенсия и добавка едновременно.

Общият брой на пенсиите (лични и наследствени), отпуснати по ЕРМД към 31 декември 2024 г., е 75 250. Спрямо 2020 г. е отчетено повишение с 49,9% или с 25 051. Броят на добавките, изплащани по ЕРМД се увеличава през посочения период с 63,2% (от 3 360 на 5 484).

Таблица № 3. Пенсии и добавки по ЕРМД, изплащани в периода 2020-2024 г. (бр.)

Показатели	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	Разлика 2024 г. спрямо 2020 г.	
						бр.	%
Пенсии	50 199	54 244	60 428	67 435	75 250	25 051	49,9
Добавки	3 360	3 714	4 247	4 793	5 484	2 124	63,2
Общ брой пенсии и добавки	53 559	57 958	64 675	72 228	80 734	27 175	50,7

Във фигурата по-долу е представена динамиката на дела на пенсиите по ЕРМД в общата съвкупност на пенсиите, които се изплащат в България за периода 2020-2024 г. Делът на пенсиите по ЕРМД от всички пенсии е 2,4% през 2020 г. и се повишава на 3,6% през 2024 г.

Фиг. 2 Динамика на дела на пенсиите, изплащани по ЕРМД от всички пенсии

В Таблица № 4 е показано разпределението по вид на пенсията, изплащана по европейски регламенти и международни договори за периода 2020-2024 г.

Към 31.12.2024 г. по ЕРМД се изплащат 59 283 лични пенсии за осигурителен стаж и възраст (ОСВ), което е увеличение с 46,9% спрямо 2020 г. Тенденция на увеличение има и при изплатените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (ИОЗ), като в края 2024 г. техният брой е 11 988 и е с 62,8% повече спрямо 2020 г.

Броят на наследствените пенсии също бележи постоянен ръст през периода 2020-2024 г. Броят на наследствените пенсии за ОСВ за този период се е увеличил с 29,6%, а този на наследствените пенсии за ИОЗ, изплащани по ЕРМД, със 73,3%.

Таблица № 4. Разпределение на пенсиите по ЕРМД, изплащани в периода 2020 -2024 г., по вид на пенсията (бр.)

Вид на пенсията	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	Разлика 2024 г.	
						спрямо 2020 г.	
						бр.	%
Лични пенсии за осигурителен стаж и възраст	40 357	43 679	48 537	53 992	59 283	18 926	46,9
Лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване	7 364	7 741	8 585	9 806	11 988	4 624	62,8
Наследствени пенсии за осигурителен стаж и възраст	723	798	872	912	937	214	29,6
Наследствени пенсии за инвалидност поради общо заболяване	1 755	2 026	2 434	2 725	3 042	1 287	73,3

2. Средномесечни размери на пенсиите по ЕРМД на пенсионер, изплащани в периода 2020- 2024 г.

Изчисляването на размерите на пенсиите по европейски регламенти и международни договори се извършва по следните начини:

- Самостоятелна пенсия – при пенсиите по европейски регламенти това е пенсията, правото на която възниква само въз основа на осигурителния стаж, придобит по законодателството на държавата, чиято институция преценява правото на пенсия. При пенсиите по международни договори и спогодби, в които е предвидено отпускане на самостоятелна пенсия, се изчислява такава на принципа на прякото изчисление, при който стажът от двете държави се събира само за преценката на правото на пенсия, след което всяка държава изчислява размер, зачитайки само стажа по собственото си законодателство.

- Пропорционална пенсия – в случай че осигурителният стаж, придобит от лицето по съответното законодателство, не достига за отпускане на пенсия и правото му възниква само след сумиране на осигурителните му периоди от всички държави членки/страни по договора, съответната компетентна институция изчислява пропорционално обезщетение, като:

1. изчислява размера на пенсията, за която съответното лице би могло да претендира, ако всички периоди на осигуряване са придобити единствено съгласно прилаганото от тази институция законодателство. Този размер на пенсията се нарича теоретичен;

2. въз основа на посочения теоретичен размер се определя действителният размер на пенсията като съотношение на периодите на осигуряване, придобити съгласно прилаганото от институцията законодателство, и общия брой периоди в осигуряване на лицето.

От данните в таблица № 5 е видно, че за периода от 2020 г. до 2024 г. в резултат на мерките, предприети в подкрепа на увеличението на размерите на пенсиите в България, средните размери на различните видове пенсии, отпуснати по европейски регламенти и международни договори и спогодби, нарастват над два пъти. Поради факта, че по-голямата част от пенсиите по ЕРМД са отпуснати в пропорционален непълен размер, те са по-малки от пенсиите, отпуснати изцяло по българското законодателство. За сравнение, средният размер на личната пенсия за ОСВ по ЕРМД за 2024 г. е 700,82 лв., а средният размер на личната пенсия за ОСВ, отпусната изцяло по българското законодателство, за същата година е 939,87 лв. При личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване по ЕРМД средният размер за 2024 г. е 593,47 лв., а при същия вид пенсии, отпуснати по българското законодателство, този размер е 680,72 лв. Същата е ситуацията и при средните размери на наследствените пенсии.

Таблица № 5. Разпределение на средномесечните размери на пенсиите по ЕРМД, изплащани в периода 2020-2024 г., по вид на пенсията (лв.)

Вид на пенсията	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	Разлика 2024 г.	
						спрямо 2020 г.	
						лв.	%
Лични пенсии за осигурителен стаж и възраст	349,54	383,03	563,16	629,29	700,82	351,29	100,5
Лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване	268,7	310,73	478,37	534,96	593,47	324,77	120,9
Наследствени пенсии за осигурителен стаж и възраст	177,04	201,54	315,74	359,89	398,24	221,2	124,9
Наследствени пенсии за инвалидност поради общо заболяване	178,27	209,77	324,42	362,73	398,55	220,28	123,6

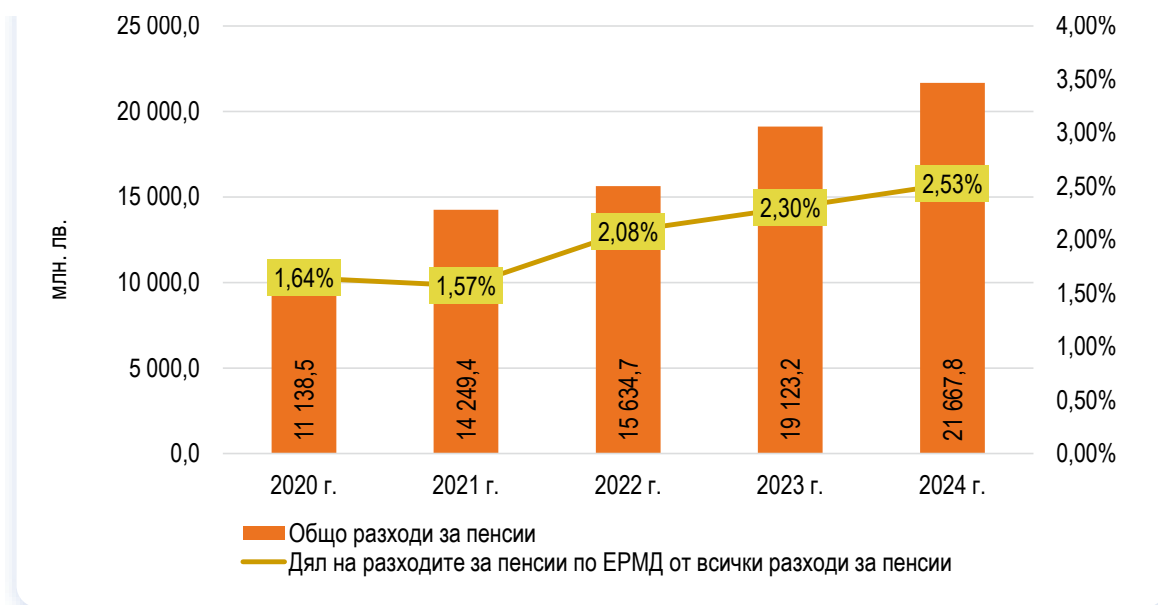
3. Разходи за пенсии по ЕРМД в периода 2020-2024 г.

Общият годишен разход за пенсии, отпуснати по европейски регламенти и международни договори, за периода от 2020 г. до 2024 г. се увеличава три пъти – от 183 119,3 хил. лв. през 2020 г. на 547 224,2 хил. лв. през 2024 г. или като абсолютна сума увеличението е с 364 104,9 хил. лв. (таблица № 6). Причините за нарастването на изразходваната сума са: увеличението на броя на пенсионерите и пенсиите по ЕРМД и нарастването на размерите на този вид пенсии. С най-голям дял в общата съвкупност на разходите за пенсии по ЕРМД са разходите за лични пенсии за осигурителен стаж и възраст. Те нарастват за периода със 190,5% или с 298 562,9 хил. лв. С най-голямо нарастване в процентно изражение са разходите за наследствени пенсии за инвалидност поради общо заболяване по ЕРМД. За периода те нарастват четири пъти.

Таблица № 6. Разпределение на разходите за пенсии по ЕРМД, изплащани в периода 2020-2024 г., по вид на пенсията (хил. лв.)

Вид на пенсията	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	Разлика 2024 г.	
						спрямо 2020 г.	
						хил. лв.	%
Лични пенсии за осигурителен стаж и възраст	156 688,8	189 372,8	273 112,1	369 972,8	455 251,7	298 562,90	190,5
Лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване	21 758,9	27 909,5	41 685,6	55 717,7	74 532,2	52 773,30	242,5
Наследствени пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 384,4	1 812,1	2 763,7	3 637,0	4 266,7	2 882,30	208,2
Наследствени пенсии за инвалидност поради общо заболяване	3 287,2	4 657,5	7 892,5	10 593,4	13 173,7	9 886,50	300,8
Общо разходи:	183 119,3	223 751,8	325 453,9	439 920,8	547 224,2	364 104,90	198,8

Освен като абсолютна сума, разходите за пенсии, отпуснати по европейски регламенти и международни договори, се увеличават и като дял в общите разходи за пенсии в България. Както се вижда от фигурата по-долу делът нараства от 1,64% през 2020 г. на 2,53% през 2024 г. Перспективата е делът на тези разходи да продължи да нараства, тъй като трудовата мобилност на българските граждани в рамките на Европейския съюз се засилва в следствие на свободното движение на работна ръка, което води до нарастване на броя на хората, придобили осигурителен стаж в други държави членки на ЕС. Паралелно с това България разширява списъка си с международни договори и спогодби в областта на социалната сигурност, което създава допълнителни основания за отпускане на пенсии по линия на двустранните споразумения.

Фиг. 3 Дял на разходите за пенсии по ЕРМД от всички разходи за пенсии в периода 2020-2024 г.

4. Пенсии и добавки, изплащани въз основа на споразумението между България и Турция, в периода 2020-2024 г.

Съгласно Споразумение между правителството на Република България и правителството на Република Турция за изплащане на български пенсии в Република Турция, НОИ преценява права и изплаща отпуснати по българското законодателство пенсии на лица, които са се преселили в Турция след 1 май 1989 г. Към 31.12.2020 г. пенсионерите с пенсии по това споразумение са 14 076 души. За целия разглеждан период броят на пенсионерите намалява като достига 11 437 души към 31.12.2024 г. Те са намалели с 2 639 души или с 18,7%.

Броят на пенсиите и добавките за разглеждания период следва също тенденция на намаление. Пенсиите за осигурителен стаж и възраст са намалели с 2 730 или с 20,7%, а пенсиите за инвалидност са се увеличили със 72 или 7,7%, поради нарастване на броя на наследствените пенсии за инвалидност. Изплащаните добавки по споразумението към края на 2024 г. общо са 4 155, от които 92,6% са добавки по чл. 84 от КСО (добавка от пенсията/ите на починалия съпруг/а). Намалението на броя им спрямо края на 2020 г. е с 5,3%.

За изплащането на пенсии и добавки по споразумението с Турция през 2024 г. са изразходвани 86 177,2 хил. лв., като сумата е нараснала с 81,8% спрямо 2020 г.

Таблица № 7. Брой пенсии и добавки, изплащани въз основа на споразумението между Р България и Р Турция и разходи за тях (в хил. лв.) в периода 2020-2024 г.

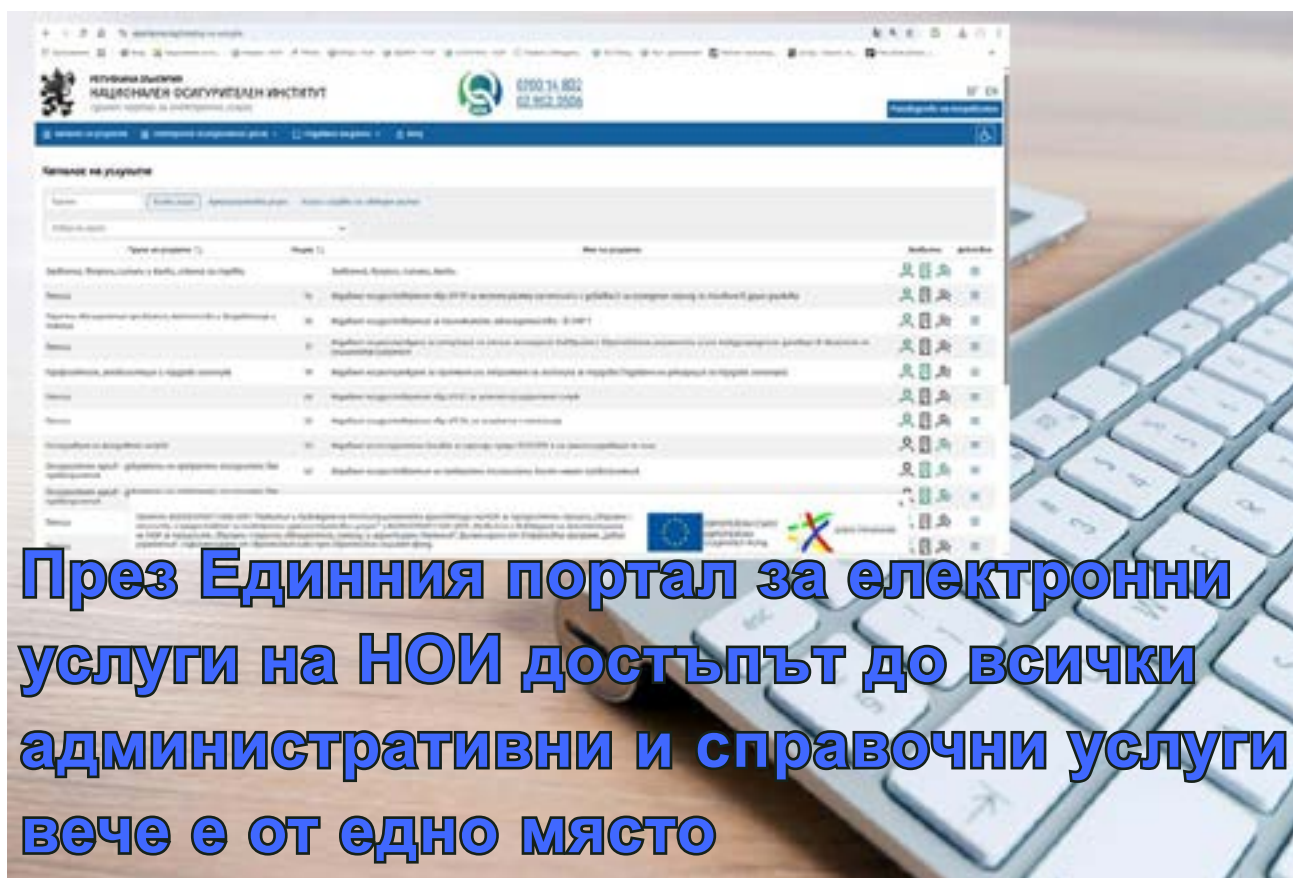
Показатели	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	Разлика 2024 г. спрямо 2020 г.	
						Бр. / хил. лв.	%
Пенсионери	14 076	13 303	12 592	12 023	11 437	-2 639	-18,70%
Пенсии за осигурителен стаж и възраст – в т.ч.:	13 210	12 441	11 697	11 119	10 480	-2 730	-20,70%
– лични	12 929	12 157	11 413	10 838	10 200	-2 729	-21,10%
– наследствени	281	284	284	281	280	-1	-0,40%
Пенсии за инвалидност – в т.ч.:	936	931	957	963	1 008	72	7,70%
– лични	445	429	408	393	432	-13	-2,90%
– наследствени	491	502	549	570	576	85	17,30%
Добавки към пенсиите – в т.ч.:	4 387	4 295	4 251	4 250	4 155	-232	-5,30%
– по чл. 84 от КСО	3 978	3 908	3 894	3 924	3 846	-132	-3,30%
– по чл. 9 от ЗППРЛ	87	90	81	81	78	-9	-10,30%
– други	322	297	276	245	231	-91	-28,30%
Новоотпуснати пенсии	164	236	210	205	178	14	8,50%
Разходи за пенсии и добавки към пенсиите (в хил. лв.)	47 398,40	54 204,30	70 201,00	80 978,40	86 177,20	38 778,80	81,80%

В обобщение за периода от 2020 до 2024 г. могат да бъдат направени следните изводи:

- Броят на пенсионерите с пенсии по ЕРМД се увеличава с 49,9% или с 25 026 души, като делът на пенсионерите, живеещи в България се увеличава за сметка на дела на пенсионерите, живеещи в чужбина;
- Разпределението на пенсионерите с пенсии по ЕРМД по страни, в които е положен чуждият осигурителен стаж, показва, че най-многобройни са групите на пенсионерите с положен стаж в Германия, Испания, Гърция, Италия, Русия и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия. Налице е тенденция на ежегодно нарастване на броя на пенсионерите за всичките 44 държави, в които е полаган стаж;
- Броят на пенсиите по ЕРМД се повишава с 25 051 пенсии или с 49,9%;
- Расте и броят на добавките, отпуснати на основание ЕРМД – с 63,2% или с 2 124;
- Средномесечните размери на различните видове пенсии по ЕРМД нарастват повече от два пъти в резултат на мерките, предприети в подкрепа на увеличението на размерите на пенсиите в България;
- Разходът за пенсии по ЕРМД се увеличава три пъти (със 198,8% или с 364 104,9 хил. лв.) вследствие на нарастването на броя на пенсионерите, пенсиите по ЕРМД и на размерите им;
- Освен като абсолютна стойност, пенсиите по ЕРМД и разходите за тях нарастват и като дял в структурата съответно на пенсиите, изплащани в България и на разходите за тях;
- Въпреки намалението с 18,8% на броя на пенсиите и с 5,3% на добавките по споразумението между България и Турция за изплащане на български пенсии в Турция, разходите за тези плащания са нараснали с 81,8%.

Материалът е подготвен от Росица Масларова – държавен експерт по осигуряването, и Цветослав Лилев – главен експерт по осигуряването в отдел „Анализ и управление на риска“, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“

Оптимизация

Целта е плавно преминаване на потребителите от използване на досегашния модел на достъп към много по-удобен и рационален подход

Единният портал за електронни услуги (ЕПЕУ) на Националния осигурителен институт (НОИ) беше внедрен през март 2024 г. Той консолидира всички съществуващи в института платформи и уеб-приложения за предоставяне на административни и справочни услуги за парични обезщетения, помощи, пенсии и гарантирани вземания. Чрез него се осигурява:

- достъп до **Електронно осигурително досие (ЕОД)** в три тематични части – ЕОД за пенсия, Единно социалноосигурително досие (ЕСОД) на осигурени и самоосигуряващи се лица и ЕСОД за осигурители. Това електронно досие съдържа справочна информация за осигурени лица, осигурители и самоосигуряващи селища, както и данни за получавани обезщетения и пенсии. За достъп до него е необходима само автентикация чрез едно от наличните средства за електронна идентификация – ПИК на НОИ, ПИК на НАП и всички видове квалифицирани електронни подписи (КЕП), включително и мобилни (облачни) такива, и не се изисква регистрация и/или въвеждане на допълнителни данни;
- заявяване от страна на потребители в различно качество (осигурени лица, осигурители, бенефициенти на обезщетения и пенсии) на електронни услуги, организирани в **Каталог на услугите** на НОИ. За достъп до услугата е необходима автентикация и еднократно въвеждане на електронна поща за контакт при извършване на услугата в автоматично създаден профил на потребителя;
- достъп до **портали за подаване на данни** от задължени лица. Това включва: Интегрирана система за електронен обмен на документи и данни с НОИ (подаване на данни с удостоверения №9, 10 и 11 по Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване); Електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им и Е-протокол за профилактика и рехабилитация. Използва се заложената в порталите автентикация.

Във връзка с адаптиране на информационните системи и справочни приложения на НОИ при въвеждане на еврото в Република България и в изпълнение на мерки за оптимизиране на поддръжката и поетапно извеждане от експлоатация на приложения с дублиращи се функции, през септември 2025 г. е планирано да се пристъпи към действия по реорганизация в структурата на интернет страницата на НОИ и обновяване наименованието и съдържанието на настоящата **Рубрика „Е-услуги и справки“** в нея. В същото време, с цел осигуряване на плавен преход досегашният модел на предоставяне на е-услуги към осигуряване на единен вход към системите, старата версия на рубриката ще остане достъпна до 31 декември 2025 г., за всички, които предпочитат познатия интерфейс и все още свикват с промените. Този преходен период ще даде възможност на всички потребители да се запознаят спокойно с новата платформа, като същевременно продължат да използват добре познатите им функционалности на досегашната рубрика.

Целта е плавно преминаване на потребителите от използване на досегашния модел на достъп до електронни услуги на НОИ към много по-удобния и рационален подход, предлаган чрез ЕПЕУ. Те ще бъдат насочени към използване преимуществено на платформата преди окончателно да бъдат спрени достъпите до използваните понастоящем справочни приложения с голямо потребление, които по план най-късно в края на 2025 г. те ще бъдат изведени от експлоатация. Причината за промяната, освен по-функционалната форма на достъп, която предлага единният портал, е че тези приложения (справки), чрез които потребителите до този момент получават информация, няма да бъдат адаптирани при въвеждане на еврото в началото на 2026 г. Поетапното им спиране ще бъде определено съобразно обратната връзка и потреблението през периода от октомври до декември 2025 г. Достъпът до тях до края на годината ще бъде запазен чрез вложена/подчинена страница „Е-услуги и справки“ на основната рубрика, която вече е с ново наименование - „Единен портал за електронни услуги“. Освен входът към платформата, в тази основна страница са публикувани Ръководство за ползване на портала и за улеснение на потребителите - Съответствие между съдържанието на „Е-услуги и справки“ и това на ЕПЕУ.

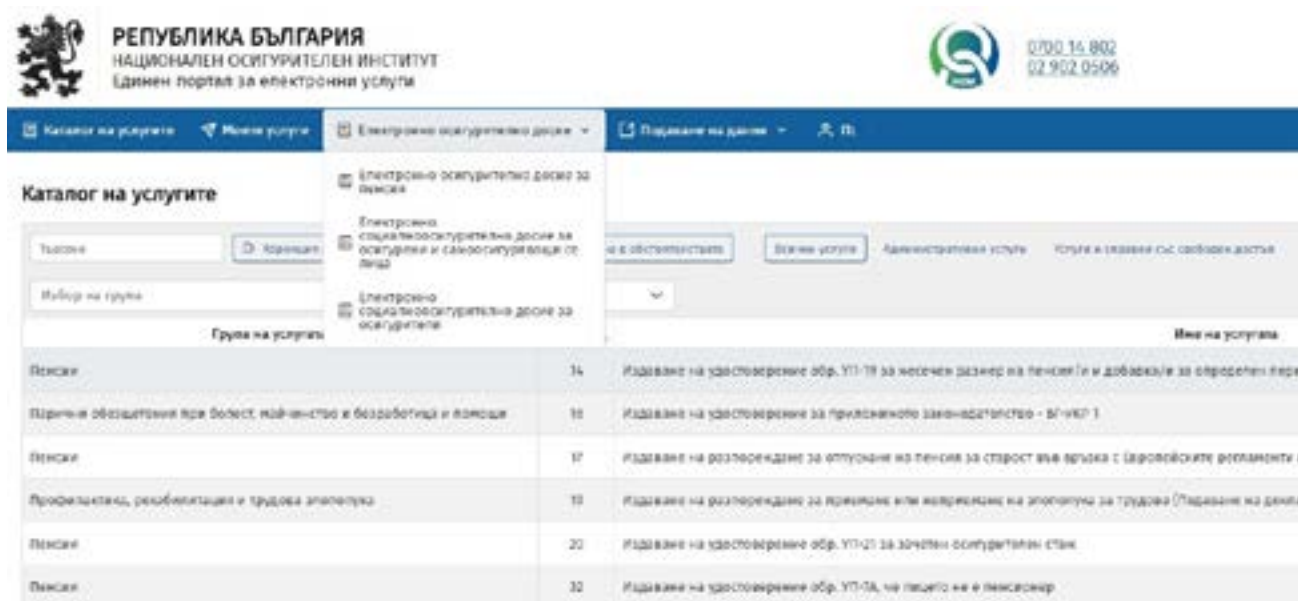
Така, електронният портал на НОИ, който е изведен на преден план за сметка на достъпните паралелно с него в рубрика „Е-услуги и справки“ приложения, се превръща в **единна точка за достъп до административните и справочните услуги на институцията**. С това НОИ предприема поредната стъпка по надграждане на обслужването чрез предоставянето на надеждни дигитални решения на своите клиенти. Фокусът на промените е поставен върху превръщането на ЕПЕУ в основна платформа за предоставяне на административни и справочни услуги за парични обезщетения, помощи, пенсии и гарантирани вземания през интернет.

Основни предимства на ЕПЕУ:

- Разработен е чрез съвременни софтуерни средства и функционира на високонадеждна и защитена платформа, като отговаря и на изискванията за достъпност от лица със затруднени когнитивни функции;
- Изисква се еднократна автентикация чрез интегрираната с портала централизирана система е-Автентикация, поддържана от Министерство на електронното управление (МКУ), за да бъдат достъпни всички справки от Електронно осигурително досие в качеството на физическо лице. Необходимо условие е в средството за автентикация да се съдържа личен идентификатор, чрез който се провежда осигуряването и/или се изплащат от НОИ обезщетения, помощи, пенсии и други услуги – ЕГН; ЛН; ЛНЧ; служебен номер, издаден от НАГ; служебен номер, издаден от НОИ и др.;
- Идентификационните данни (личен идентификатор, вид на личния идентификатор, имена, постоянен и настоящ адрес, профил в системата за сигурно електронно връчване (СЦЕВ) на МКУ) се попълват автоматично в профил на потребителя, въз основа на извършената автентикация и национални регистри на съответните администрации, и не са достъпни за промяна. Актуализират се автоматично при следващо автентیکیране, когато е на лице промяна при източника на информация. Използват се автоматично, без необходимост от въвеждане, във всяко заявление за административна услуга, което се попълва;
- В профила може да се редактират/добавят имейл адрес и телефон за обратна връзка, като само имейлът е задължителен и то единствено в случай, че ще се заявява услуга, което е необходимо с оглед задължителното уведомяване за нейния регистрационен номер;
- Когато ще се използват справки от съответното ЕОД или заявяват услуги в качеството на юридическо лице/осигурител или упълномощено от него лице, след автентикацията като физическо лице, при достъп до такъв ресурс се изисква въвеждане на ЕИК/Код по Булстат. Следват автоматични проверки в национални регистри относно представителността на физическото лице и в случай на наличие на данни за такава, потребителят се допуска до ЕСОД на осигурителя или услуга. В противен случай, се изисква притежание и въвеждане на издаден от НОИ Идентификационен код на осигурител (ИКО) за достъп до информация за осигурените от него лица;

- ЕОД и ЕСОД за осигурените лица съдържат информация за придобити осигурителни права и изплатени обезщетения и помощи, издадени от НОИ документи и индивидуални административни актове, обединени тематично в интуитивно наименовани раздели. Изисква се въвеждане на параметри, ограничаващи обемната информация, за да бъде тя обзормима и удобна за преглеждане. Част от разделите съдържат вложени каскадно под-справки, които могат да се достъпват при необходимост, докато само по-важната информация е достъпна на основния екран. Всички генерирани резултати могат да се запазват в табличен вид във файлове;

- ЕСОД за осигурител/самоосигуряващо се лице е структурирано и функционира аналогично, като съдържа информация за осигурените от субекта лица, подадените документи и изплатените им обезщетения, издадените актове от органите на НОИ;

- Справките в ЕОД и ЕСОД, съдържащи суми, са адаптирани и приведени в съответствие с изискванията на Закона за въвеждане на еврото в Република България (ЗВЕРБ). Така, със стартиране изпълнението от страна на НОИ на задълженията му по закона, изплащаните в евро суми, изходната информация за тяхното изчисляване и поместването ѝ в издаваните документи, ще бъде автоматично отразена. Към момента, сумите са обозначени във валутата, в която се изплащат (левове) чрез международната конвенция, за което е предоставена информация;

- Каталогът на услугите, съдържащ пълен списък с всички предоставяни административни услуги от НОИ, вписани в Административния регистър, както и други полезни предоставяни на лицата услуги по електронен път, предлага удобни начини за намиране на необходимата за потребителя услуга: чрез избор на подходящ раздел; чрез изписване номера на услугата или ключови думи от нейното наименование, чрез подреждане по удобен начин на съдържанието на каталога. Заявяването става чрез избор от контекстно меню, което също предлага и достъп до информация за предоставяната услуга – начини на заявяване, изпълнение и доставяне на резултата, изискуеми документи, срокове и др.;

- Електронните заявления са аналогични на утвърдените в нормативната уредба формуляри, като са адаптирани и удобни за електронния способ на попълване. Достъпни са нови електронни заявления за всички видове услуги, свързани с отпускане и изплащане на пенсиите, паричните обезщетения за безработица, осигурителните права. Не се изисква четене на прекалено подробни указания и въвеждане на излишна информация, а посочването ѝ е максимално опростено чрез избор от списъци или отбелязване на предложени стойности. Заявените услуги са систематизирани в отделен раздел (Моите услуги), който предлага удобен начин за преглед на съдържанието на заявленията и приложенията към тях и проследяване етапите на изпълнение и статусите им.

- Специализираните портали за подаване на данни към НОИ от задължени лица са инкорпорирани в ЕПЕУ в отделно меню. Достъпни са чрез вградената в тях система за регистриране на потребители и автентикация с КЕП;

- Ръководството за потребителя на ЕПЕУ е достъпно и чрез самия портал.

Материалът е подготвен от екип от отдел „Анализ на процеси и планиране на системи и услуги“, дирекция „Информационни и комуникационни технологии“

На фокус

През 2024 г. и първото полугодие на 2025 г. са установени почти 250 фирми, които не са внесли осигурителни вноски

Противодействието на опитите за злоупотреба със средствата на държавното обществено осигуряване (ДОО) в практиката на териториалното поделение на Националния осигурителен институт (ТП на НОИ) в Габрово напълно кореспондира с усилията в тази посока на всички регионални офиси на институцията. Стремехът на служителите е за предприемане на адекватни превантивни действия срещу опитите за незаконосъобразен достъп до осигурителни права, които да гарантират законосъобразност на отпускането на средствата и правомерност на извършваните плащания за сметка на бюджета на ДОО под формата на пенсии, обезщетения за временна неработоспособност и майчинство, парични обезщетения за безработица, помощи за профилактика и рехабилитация и др.

Краткосрочни плащания за временна неработоспособност

Във връзка със сериозния брой издадени болнични листове за временна неработоспособност и на изплащаните парични обезщетения по тях, ежедневно служителите, ангажирани с преценка на правото на заявените краткосрочни обезщетения, извършват проверки и анализи в информационната система на Националния осигурителен институт, при които могат да се констатират случаи, за които възникват сериозни съмнения за извършването на злоупотреби с фондовете на ДОО.

С оглед засилване на предварителния контрол при изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, бременност и раждане и отглеждане на дете и паричните обезщетения за безработица, служителите, ангажирани с извършване на преценката на правото, анализират случаите с висок дневен размер на обезщетението и ползване на продължителни отпуски поради временна неработоспособност.

Целта на извършвания анализ на случаите с по-висок дневен размер на обезщетението е да се установи наличието на група от рискови фактори, които могат да са сигнал за опит за измама. Това включва:

- трудови договори, сключвани за кратък период от време;
- ниско квалифициран труд с високо възнаграждение;
- невнесени или внесени в по-нисък размер осигурителни вноски;

- осигурителни данни, подавани наведнъж за определен период от време;
- драстично увеличение на осигурителния доход;

Ако въз основа на извършените анализи се прецени наличието на обстоятелства, водещи към съмнения за злоупотреби, случаите се насочват за проверка от контролните органи на териториалното поделение. Данните за последните пет години сочат, че броят на приети основни документи за временна неработоспособност по години е 310 801, при население в област Габрово малко под 100 000 души, според преброяването от 2021 г. Разбивката по години показва следното:

- **2021 г.** – 66 681;
- **2022 г.** – 71 901;
- **2023 г.** – 67 096;
- **2024 г.** – 65 644;
- **към 30.06.2025 г.** – 39 479.

Броят на предадени случаи за проверка към контролните органи на НОИ по отношение на разходите на ДОО по години е, както следва:

- **2021 г.** – 712 случая (1,07% от всички приети основни документи за временна неработоспособност);
- **2022 г.** – 698 случая (0,97% от всички приети основни документи за временна неработоспособност);
- **2023 г.** – 865 случая (1,29% от всички приети основни документи за временна неработоспособност);
- **2024 г.** – 358 случая (0,55% от всички приети основни документи за временна неработоспособност);
- **към 30.06.2025 г.** – 486 случая (1,23% от всички приети основни документи за временна неработоспособност).

С цел оптимизиране на контролните функции на НОИ, преди да бъде взето решение относно правото на парично обезщетение се извършва анализ на актовете на медицинската експертиза, удостоверяващи временната неработоспособност. Това най-често са болнични листове с прекъсване и без прекъсване по повод на различни заболявания, които не са свързани помежду си, както и болнични листове с едно и също заболяване с и без провеждане на болнично лечение.

При съмнение относно необосноваността и продължителността на временната неработоспособност, се предприемат действия както по връщане на болничните листове на съответното лечебното заведение за анулиране, поради допуснатата техническа грешка, така и по обжалването им по реда на Закона за здравето. Когато анализите показват съмнения за нарушения на нормативните актове по издаването на болничните листове, за лечебните заведения, издаващи твърде голям брой болнични листове за продължителна временна неработоспособност се подава сигнал за извършване на проверки от Регионалния съвет към Регионална здравна инспекция – Габрово.

Ако при анализиране на данните се установят индикации и съмнения за злоупотреби, случаите се подават към контролните органи на териториалното поделение за извършване на проверка.

За последните 5 години общо 48 809 са предадените случаи за проверка към контролен орган (лекар, експерт по експертиза на временната неработоспособност), поради съмнения в истинността на информация в медицинската документация. Средният процент от всички приети документи е 15,7, картината по години е следната:

- **2021 г.** – 9719 (14,58% от всички приети основни документи за временна неработоспособност);
- **2022 г.** – 10 465 (14,55% от всички приети основни документи за временна неработоспособност);
- **2023 г.** – 11 122 (16,58% от всички приети основни документи за временна неработоспособност);
- **2024 г.** – 10 955 (16,69% от общо приети основни документи за временна неработоспособност);
- **към 30.06.2025 г.** – 6548 (16,59% от общо приети основни документи за временна неработоспособност).

Парични обезщетения за безработица

По отношение паричните обезщетения за безработица, служителите, ангажирани с преценка на правото на заявените краткосрочни обезщетения, извършват по-внимателен анализ на случаи, при които е налице някое от следните обстоятелства:

- лице с висок размер на осигурителния доход;
- лице с висок дневен размер на паричното обезщетение;
- лице, наето за кратък период от време от последния осигурител с цел последваща смяна на основанието за прекратяване на правоотношението;
- наличие на кратък период от време в осигуряване върху максимален или близък до максималния размер на осигурителния доход на лице, завърнало се в България, след упражняване на трудова дейност в друга държава членка на ЕС/ЕИП.

Броят на предадени за проверка към контролните органи случаи по години е следният:

- **2021 г.** – 73 от общо приети 2040 нови регистрации (3,58%);
- **2022 г.** – 71 от общо приети 2216 нови регистрации (3,20%);
- **2023 г.** – 57 от общо приети 2310 нови регистрации (2,47%);
- **2024 г.** – 53 от общо приети 2038 нови регистрации (2,60%);
- **към 30.06.2025 г.** – 29 от общо приети 1306 нови регистрации (2,22%).

В някои случаи във връзка с определянето на държавата по пребиваване на лице, за което се прилагат европейските регламенти за социална сигурност, и с цел постигане на по-обоснован извод коя е държавата по пребиваване на лицето по време на последната му заетост се изисква информация и от други официални източници (МВР, НАП, НЗОК, МОН и др.). С това се цели допълнителна проверка и потвърждаване на декларираните от лицето данни или набавяне на допълнителна информация. Задължително се изисква информация от компетентните институции на други държави при съмнения за грешки и измами, които могат да доведат до неправомерни плащания от държавното обществено осигуряване на лицата с пребиваване в чужбина.

Във всички случаи, в които по данните от информационната система на НОИ и такава от други налични ресурси, с които институтът разполага, възниква необходимост от изясняване на факти и обстоятелства, свързани с преценката на правото на парично обезщетение, се предприемат действия по спиране на производството по изплащането на паричното обезщетение. При наличието на безспорни доказателства, че лицето няма право на парично обезщетение, се постановява разпореждане за отказ.

Анализ на рисковите осигурители

За ограничаване причиняването на щети на държавното обществено осигуряване всички осигурители, осигурени лица и лечебни заведения, за които има обосновани съмнения или явни доказателства за опити да заобиколят системата се поставят в електронен списък за наблюдение и недопускане на неоснователно изплащане на парични обезщетения и помощи. Целта определени осигурители да се поставят под наблюдение е да не се допускат нарушения и неправомерно изплащане на парични обезщетения чрез този осигурител и по новопредставени документи.

При възникнала необходимост от допълнителното изясняване на фактите и обстоятелствата по отношение на подаваните данни и регистрираните трудови договори задължително се подава сигнал до контролните органи на ТП на НОИ за извършване на проверки в осигурителите за изясняване на фактите и обстоятелствата, водещи към съмнения за злоупотреби.

Показателите относно попадналите в списъка осигурители, които детайлно се анализират, съдържат следните данни: лица с действащи договори по данни от регистър трудови договори; брой представени болнични листове и период на временна неработоспособност; наличие на ниско класифициран труд с високо възнаграждение; наличие на трудови договори, сключени за кратък период от време; наличие на къс период на осигуряване след сключване на трудов договор и ползване на продължителни болнични листи; драстично увеличение на осигурителен доход; лица осигурявани на висок осигурителен доход; подадени осигурителни данни за определен период наведнъж; лица с последна заетост при осигурителя и с регистрация за парично обезщетение за безработица; липса на внесени осигурителни вноски към фондовете на ДОО.

Изготвените анализи се представят на отдел „Краткосрочни плащания и контрол“, като целта е след обсъждане да бъдат набелязани съответните стъпки по ограничаване и недопускане на порочни практики и за повишаване ефективността на контрола при отпускането и изплащането на паричните обезщетения и помощи от ДОО.

По години данните сочат следното:

- **2021 г.** – обсъдени са общо 77 осигурителя, като 20 от тях са предадени за проверка на експертите в НОИ за проверка на осигурителни права, а за 40 е изпратено запитване до НАП за липса на внесени осигурителни вноски;
- **2022 г.** – обсъдени са общо 199 осигурители, като 26 от тях предадени за проверка относно съмнително къс период на осигуряване след сключване на трудов договор и ползване на осигурителни права, а за други 33 е изпратено запитване до НАП за липса на внесени осигурителни вноски;
- **2023 г.** – обсъдени са общо 201 осигурители, като 18 от тях са предадени за проверка относно съмнително къс период на осигуряване след сключване на трудов договор и ползване на осигурителни права, а други 6 са препратени от ТП на НОИ - София-град за извършване на проверките по компетентност. За 43 осигурители е изпратено запитване до НАП за липса на внесени осигурителни вноски.
- **2024 г.** - обсъдени са общо 252 осигурители, като 66 от тях са насочени към установяване на неоснователно извършени осигурителни плащания чрез извършване на периодичен преглед за приключил процес. Предадени за

проверка относно съмнително къс период на осигуряване след сключване на трудов договор и ползване на осигурителни права са 12 осигурители. Други 30 са анализирани в детайл за съмнително висок осигурителен доход. 186 са рисковите осигурители, които не са внесли дължимите осигурителни вноски към фондовете на ДОО.

• **към 30.06.2025 г.** - обсъдени са общо 76 осигурители, като 9 от тях са насочени към установяване на неоснователно извършени осигурителни плащания чрез извършване на периодичен преглед за приключил процес. Анализирани в детайл са други 9 осигурители за съмнително висок осигурителен доход, 63 пък са тези, които не са внесли дължимите осигурителни вноски към фондовете на ДОО;

В резултат на тези срещи са установени осигурители с некоректно подадени данни. След извършени обстоятелни проверки са идентифицирани лица, за които са подавани данни за осигуряване, без реално да са упражнявали трудова дейност. За тези лица са предприети действия по заличаване на неправомерно подадените данни.

В повечето случаи собствениците на такива дружества са малограмотни и малоимотни лица, които формално са закупили фирмите. Осигурителни вноски по тези случаи липсват.

Интересен е случаят, при който се оказва, че е налице сключване на трудови договори с починал преди години собственик. При него известен на правораздавателните органи счетоводител е подавал данни срещу заплащане с цел неправомерно ползване на осигурителни права от трети лица.

За случая е уведомена Окръжна прокуратура, а на лицата, ползвали неправомерно обезщетения от ДОО, са съставени разпореждания за възстановяване на неправомерно получени суми, срещу които не са постъпили жалби.

Във връзка с извършени проверки, инициирани от отдел „Пенсии“, са установени неправомерно издадени счетоводни документи на осигурител, чийто собственик е с адрес в София. Пристъпено е към изземване на документите с цел предотвратяване на издаване на други документи за осигурителен стаж с невярно съдържание. След изземване на разплащателната документация и извършени последващи проверки са съставени ревизионни актове за начет на неправомерно получени суми от пенсия. За случая също е уведомена Окръжна прокуратура.

В други случаи са установени лица, за които са подавани данни за висок осигурителен доход, без реално да са работили за периоди преди придобиване на право на парично обезщетение за безработица. Осигурителни вноски отново липсват, а осигурителите не упражняват реална стопанска дейност.

Лицата, за които са подавани неправомерни данни, в повечето случаи са инструктирани да дават еднакви, макар и невярни и откровено фалшиви сведения за положения труд при осигурителя.

Ежедневно служителите, ангажирани с преценката на правото на краткосрочни и дългосрочни плащания, насочват сигнали към контролните органи за проверка на проблемни моменти и съмнителни обстоятелства. Тези случаи се обработват в максимално кратки срокове с цел адекватна реакция, предотвратяване на възможни злоупотреби и гарантиране без отлагане на осигурителните права на правоимащите лица.

Заложените контролни механизми, редовният мониторинг и извършваните превантивни дейности през годините водят до съществено намаляване на фиктивните регистрации на осигурители с цел неправомерно изплащане на обезщетения, което от своя страна води до намаляване на злоупотребите с фондовете на ДОО на територията на област Габрово.

Фалшификации в пенсионните производства

Противодействие на опитите за злоупотреба със средствата на държавното обществено осигуряване е водещо и при отпускането на пенсии от фонд „Пенсии“ на ДОО. Служителите в отдел „Пенсии“ в ТП на НОИ – Габрово работят усилено за предотвратяване и ограничаване използването в пенсионното производство на документи или данни за осигурителен стаж и осигурителен доход с невярно съдържание и гарантиране на законосъобразност при

постановяване на административните актове по отпускане и изменение на пенсиите.

Най-често лицата използват издадени документи от осигурители, в които се посочват некоректни данни за условия на труд и се предлага неоснователно зачитане на стаж от първа или втора категория, вписват се периоди, за които няма данни в първични документи и във ведомостите за заплати. Констатирани са случаи, при които след установена липса на ведомости в правоприменици на осигурители се издават удостоверения от бивши служители.

Доказани са случаи на неправомерно издадени документи от служители на фирми без необходимата проверка за наличието на стажа и дохода за лицата в разплащателните документи на осигурителя. Тези документи се издават единствено на базата на твърденията на лицата. Образувани са досъдебни производства в Районна прокуратура – Габрово, а за някои от тях вече има издадени и съдебни решения, които определят представените документи като „неистински“.

През годините се извършва и повторна проверка на отпуснати пенсии за установяване на правилното зачитане на осигурителен стаж и доход на вече отпуснати пенсии. Служителите на НОИ в Габрово използват различни критерии за доказване на издадените документи дали са с вярно съдържание. Използва се и специалният регистър на институцията за рискови осигурители. В резултат на непрекъснатия превантивен контрол са елиминирани опити за изплащане на пенсии, които като дългосрочно осигурително плащане биха оцетили фонд „Пенсии“ със значителни суми.

През 2024 г. и първото полугодие на 2025 г. са разгледани вече отпуснати пенсии, свързани с 511 осигурители. Част от случаите са предадени за проверка към отдел „Краткосрочни плащания и контрол“ в НОИ. Два случая са предадени в Районна прокуратура - Габрово, за които са образувани досъдебни производства.

На базата на работата си по безспорно доказани случаи за представени неистински документи служителите в териториалното поделение вече притежават изключително полезен опит при преценка на представените документи за външни неточности. В контролната си дейност те използват и наличните информационни регистри за сравнение, което допринася за своевременно извършване на допълнителни проверки от контролните органи и респективно - предотвратяване на неоснователно отпускане на пенсии.

**Материалът е подготвен от експертен екип на
Териториалното поделение на НОИ - Габрово**

Глобален преглед на реформите в социалното осигуряване 2023-2025 г.

През последните години по света бяха проведени широкомащабни реформи в системите за социално осигуряване, тъй като политиките се стремят да балансират финансовата устойчивост със стремежа да предоставя адекватна подкрепа за различните групи от населението. Международната асоциация за социално осигуряване (MACO) е проследила много от тези реформи, анализирайки развитието и тенденциите в Северна и Южна Америка, Африка, Европа, Азия и Тихия океан.

Тази статия изследва някои от тези тенденции, предоставяйки глобален поглед на развитието в няколко важни области. Първата област обхваща реформите, които се стремят да отговорят на застаряването на населението чрез подобряване на адекватността, справяне с нарастващата нужда от услуги за дългосрочни грижи и повишаване на финансовата устойчивост. Вторият сектор разглежда усилията за насърчаване на всеобхватната социална закрила чрез разширяване на обхвата върху труднодостъпни групи и осигуряване на социална закрила на всички етапи от живота. Третият раздел изследва начините, по които правителствата са се постарали да се адаптират към трансформациите на пазара на труда и по-специално - към нарастването на работата за цифрови платформи. Той обръща внимание на елементи от няколко мащабни инициативи в избрани страни, които обхващат множество дялове на социалното осигуряване.

Реагиране на демографските промени и застаряването на населението

Демографските промени, обусловени от различни фактори като намаляваща раждаемост, нарастваща продължителност на живота, урбанизация и миграция трансформират обществата по целия свят. Застаряването на населението, макар и с различна интензивност и скорост в различните региони, несъмнено е основно глобално предизвикателство, което често натоварва пенсионните системи и здравните услуги, като същевременно намалява броя на хората в трудоспособна възраст.

Застаряването на населението оказва двоен натиск върху системите за социално осигуряване, изисквайки от политиките да намерят нужния баланс, за да осигурят адекватна социална защита. От една страна, застаряващото население води до повишено търсене на много обезщетения и услуги, включително пенсии и здравни и дългосрочни грижи. От друга страна, нарастващите коефициенти на зависимост пораждат опасения относно финансовата устойчивост на системите за социална сигурност, а свиващата се работна сила ограничава фискалното пространство и лимитира наличните ресурси за социални разходи.

Последните реформи за справяне с тези предизвикателства могат да бъдат групирани в три широки категории.

Реформи за увеличаване на размера на обезщетенията и достъпа до тях

Много реформи в отговор на демографските промени се стремят да подобрят адекватността и достъпността на обезщетенията, предоставяни за нарастващият брой на възрастното население. За да направят това, много държави увеличиха размера на обезщетенията или промениха изчисляването на обезщетенията за старост чрез реформи, които въвеждат или повишават минималните размери на обезщетенията или коригират референтните осигурителни периоди, както и максималните доходи, използвани за изчисляване на обезщетенията. Алжир, Аржентина, Бермудските острови, Бурунди, Индия, Кувейт, Литва, Малайзия, Мексико, Панама, Катар, Сейшелските острови и Узбекистан са въвели реформи в тези области, докато много други страни имат законовата необходимост да прегледат и актуализират размерите на обезщетенията на определен период от време.

Политиките също така разшириха достъпа до трудови пенсии за лица, които не отговарят на минималните изисквания за осигуряване. Някои държави предприеха стъпки за зачитане на стаж за времето на отглеждане на деца (Албания и Белгия) или предоставяне на дългосрочни грижи (Ирландия), докато други въведоха възможността за закупуване на стаж (Ирак и Украйна). На други места правителствата въведоха нови или разшириха съществуващите варианти за работници, които не отговарят на минималните изисквания за пълна пенсия: Аржентина временно позволи на всички осигурени лица да закупят липсващ стаж; Перу създаде нова вариант на пропорционална пенсия; Саудитска Арабия увеличи размера на еднократното плащане, достъпно за тези лица; Обединените арабски емирства въведоха правила за преносимост на права, за да комбинират годините трудов стаж в публичния и частния сектор.

Наред с реформите в пенсиите на базата на осигурителен стаж, много държави въведоха или засилиха социални пенсионни програми, които предоставят обезщетения независимо от осигурителната история. В световен мащаб неформалната икономика, неравенствата на пазара на труда и промените в моделите на заетост доведоха до това, че много хора достигат пенсионна възраст с малък или никакъв достъп до адекватна трудова пенсия или пенсионни спестявания. Това се превръща в сериозно предизвикателство за политиките, което се утежнява от влиянието на застаряването на населението. За да се преодолее тази празнина в обхвата на осигуряването, Британските Вирджински острови, Колумбия, Оман и Парагвай въведоха нови програми за социални пенсии без вноски, докато Алжир, Чили, Ямайка, Мексико, Непал, Филипините, Сейшелските острови и Виетнам заложиха на реформи за укрепване на съществуващите социални пенсии чрез намаляване на пенсионната възраст или увеличаване на размера на обезщетенията. Узбекистан също увеличи социалните пенсии и вдигна пенсионната възраст.

Реформи за справяне с нарастващата нужда от дългосрочни грижи

Застаряването на населението значително увеличи търсенето на здравни и дългосрочни грижи, тъй като възрастните хора са по-склонни към хронични заболявания, увреждания и свързани с възрастта състояния като деменция и нарушения в мобилността. Тази промяна оказва натиск върху здравните системи, което води до по-голяма нужда от болници, старчески домове, услуги за домашни грижи и обучени специалисти.

В този контекст, реформите в няколко страни целят да разширят наличността и адекватността на обезщетенията за дългосрочни грижи. Австралия проведе сериозна реформа за рационализиране на услугите по домовете и осигуряване на устойчивост чрез целенасочени вноски от потребителите. Чили е в процес на разработване на ключова нова интегрирана национална система за грижи, която ще превърне грижите в основно право. Новосъздаденият Национален фонд за здравно осигуряване на Южна Африка ще интегрира услугите за дългосрочни грижи в цялостната система на здравеопазването. Испания стартира национална стратегия за нов модел на грижи в общността, а Уругвай гарантира универсален достъп до палиативни грижи. Британските Вирджински острови и Словакия въведоха нови обезщетения за лицата, полагащи грижи, докато Австрия и Германия увеличиха съществуващите обезщетения за дългосрочни грижи.

Реформи за подобряване на финансовата устойчивост

Тъй като застаряването на населението засилва натиска върху системите за социално осигуряване, политици-

те са изправени пред критичното предизвикателство да намерят начин да финансират нарастващото търсене на обезщетения и услуги. В отговор на това страните от всички региони проведоха реформи, насочени към укрепване на дългосрочната финансова устойчивост на своите пенсионни системи.

Един от начините за постигане на това е увеличаването на времето, през което хората остават на пазара на труда, преди да им бъде отпусканата пенсия. За тази цел Австралия, Бахрейн, Барбадос, Бразилия, Китай, Чехия, Франция, Габон, Иран, Израел, Румъния, Сейшелските острови, Швеция, Швейцария, Обединените арабски емирства и Уругвай увеличиха или въведоха нови постепенни увеличения на пенсионната възраст за мъже, жени, или и за двата пола. По подобен начин някои от тях въведоха или разшириха стимулите за продължаващо участие в пазара на труд след стандартната или ранната пенсионна възраст. Австрия, Китай и Катар затегнаха условията за получаване на ранна пенсия.

Държавите също така се стремят да отговорят на рисковете за устойчивостта на системите чрез увеличаване на ставките на осигурителните вноски. Австралия, Бахрейн, Канада, Чили, Доминика, Ел Салвадор, Гренада, Ирландия, Кения, Мексико, Панама, Катар, Руанда, Република Корея, Испания, Сейнт Винсент и Гренадини, Обединените арабски емирства и Венецуела са увеличили или увеличават задължителните осигурителни вноски на служителите и/или работодателите в своите осигурителни схеми, които включват различни видове социално осигуряване, индивидуални сметки и професионални пенсионни системи. Има и държави от различни региони, които са въвели предварително приети нормативни увеличения, на базата на които постепенно повишават ставките на осигурителните вноски.

Насърчаване на всеобщата социална закрила

Насърчаването на всеобщата социална закрила е ключов приоритет за държавите във всички региони, тъй като те работят за укрепване на икономическата устойчивост, намаляване на бедността и неравенството и гарантиране, че всички хора имат достъп до основни обезщетения през целия си живот. Въпреки че предизвикателствата, пред които са изправени политиките, варират в различните региони, а и в рамките на всеки от тях, глобалните тенденции в реформите на социалното осигуряване извеждат на преден план усилията за разширяване на обхвата върху групи, които обикновено са трудни за покриване, и за осигуряване на достъп до всеобхватна социална закрила през целия живот. През последните години 53 държави въведоха или осъществиха реформи в тези области, включително 10 в Северна и Южна Америка, 13 в Африка, 15 в Европа и 15 в Азия и Тихия океан.

Разширяване на обхвата до труднодостъпни групи

Твърде често самостоятелно заетите работници са трудни за покриване от системите за социално осигуряване, основани на вноски, както поради структурата на доходите и действащите модели на работа, така и поради административните бариери. През последните години се наблюдават непрекъснати усилия за разширяване на обхвата на самостоятелно заетите работници на доброволна основа. Реформите в Бангладеш, Обединени арабски емирства, Ирак, Ливан и Катар разшириха доброволното покритие на тези работници по нови или съществуващи вече системи

за социално осигуряване. По същия начин реформите в Бангладеш и Ирак разшириха обхвата и на неформалните работници. В Мароко и Оман самостоятелно заетите работници досега бяха обхванати на доброволна основа; като част от основните реформи в системата за социална закрила на страните, покритието на тези работници вече е задължително.

Други държави предприеха стъпки за намаляване на административните бариери, които биха попречили на самонаетите лица да участват в съществуващите системи. Реформите във Финландия и Испания коригираха по-доходната база, използвана за изчисляване на вноските, докато Алжир, Португалия, Сейнт Винсент и Гренадини, Тунис и Турция въведоха мерки за опростяване и/или подобряване на достъпността на социалното осигуряване за самонаетите лица.

В допълнение към реформите, засягащи самонаетите работници, правителствата предприеха стъпки за разширяване на обхвата и към други трудни за обхващане групи, включително домашни работници и работниците мигранти. В Аржентина, Мексико, Румъния и Швейцария бяха въведени нови политики за включване на домашните работници в системите за социално осигуряване, основани на вноски. Това има за цел да осигури по-голяма икономическа сигурност и формализация на труда на тези работници, мнозинството от които са жени. Признавайки значителното присъствие на мигрантите сред своето население, Бахрейн и Оман въведоха нови механизми за осигуряване чрез вноски, за да гарантират обезщетенията при прекратяване на трудовия договор, като по този начин укрепили финансовата сигурност на работниците мигранти при напускане на работа.

Социална закрила през целия живот

Държавите във всички региони предприемат реформи в социалното осигуряване, за да се справят с променящите се уязвимости и рискове през всички етапи от живота. Тези реформи се характеризират с обхващащ целия живот подход, което гарантира, че социалните политики и програми ще се адаптират към променящите се обществени, икономически, технологични и демографски реалности. През последните години много държави предприеха реформи, насочени към въвеждане или адаптиране на: родителските, семейните и домакинските помощи, защитата при безработица и здравните системи към различните социални и икономически рискове на всеки етап от живота.

В световен мащаб много държави са въвели или разширили обезщетенията за родителите след раждане или осиновяване на дете. Ирак, Йордания, Лесото, Оман, Пакистан, Руанда, Саудитска Арабия, Сиера Леоне, Тунис и Зимбабве са въвели нови програми за отпуск по майчинство, облекчили са условията за получаване на обезщетения или са увеличили съществуващите обезщетения за майчинство.

Освен това, съществува глобална тенденция към засилване на подкрепата на бащите и насърчаване на по-справедливо разпределение на родителските отговорности. Хърватия, Германия, Лесото, Руанда, Сиера Леоне и Словакия въведоха нови платени обезщетения за отпуск по бащинство, докато Австралия, Белгия, Еквадор, Малта, Португалия, Република Корея, Сингапур, Тунис, Танзания и Уругвай предприеха стъпки за увеличаване на продължителността на отпуска по бащинство или обезщетението за споделен родителски отпуск.

Правителствата също така въведоха или разшириха помощите за деца, семейства и домакинства. С реформите в Бахрейн, Камбоджа, Дания, Габон, Мароко, Оман, Полша, Руската федерация, Испания и Обединените арабски емирства се въведоха или се подобриха паричните помощи без вноски за деца и семейства, докато в някои от съединените американски щати се въведоха нови данъчни облекчения за деца. Дания, Германия, Мароко и Испания предприеха стъпки за засилване на минималната защита за уязвимите хора и домакинства, особено за лицата и семействата с ниски доходи, а Канада въведе нова социална помощ при инвалидност за лица в трудоспособна възраст.

Обезщетенията за безработица са от съществено значение за гарантиране сигурността на доходите на хората, когато те не са в състояние да получават редовна заплата. Въпреки това, в световен мащаб защитата при безработица има най-ниското покритие спрямо всички други дялове на социалното осигуряване. През последните години усилията за преодоляване на пропуските в покритието при безработицата и подобряване на защитата на уязвимите и труднодостъпните групи се засилиха. Гренада, Ирак, Ямайка, Кирибати, Сейнт Винсент и Гренадини, Сингапур и Обединените арабски емирства създадоха нови програми за предоставяне на обезщетения за безработица за първи път.

Други страни пък адаптират съществуващите си системи. Испания предприе стъпки за опростяване и подобряване на администрирането на своята програма, разширяване на обхвата на определени обезщетения върху по-млади хора и увеличаване на размера на обезщетенията. Ирландия въведе ново обезщетение за безработица, заместващо заплата, на мястото на досегашната фиксирана финансова помощ, а Мароко разшири обезщетенията за безработица чрез опростяване и разширяване на критериите за достъп.

Насърчаването на универсални здравни системи, които са отворени и адаптивни към променящите се нужди през целия живот, е основен приоритет за страните във всички региони. Буркина Фасо, Кения, Нигерия, Южна Африка, Танзания и Того започнаха внедряването на нови здравни системи, които целят да обхванат цялото население. Други страни разшириха достъпа до безплатни основни здравни услуги за нови групи, включително домашни работници

(Румъния) и малки деца и хора с по-ниски доходи (Ирландия).

В Близкия изток (където работниците мигранти често съставляват голям процент от населението) Бахрейн, Катар и Обединените арабски емирства разшириха здравното си осигуряване за всички работници, които не са граждани на страната. В Хърватия и Финландия реформите се стремят да подобрят достъпността и качеството чрез консолидиране на основните здравни услуги. Освен това, социалноосигурителните организации укрепват своите системи за първична здравна помощ, като поставят акцент върху превантивните грижи и по-доброто управление на хроничните заболявания, както е в Аржентина и Доминиканската република.

Адаптиране към развиващите се пазари на труда

С развитието на пазарите на труда, системите за социална сигурност трябва да се адаптират към новите форми на труд, особено към възхода на работата за платформите – работни места в цифрови платформи за споделено пътуване, доставка на храна и пазари за фрийлансъри и др. Традиционните модели на социално осигуряване, които са проектирани около стабилна, дългосрочна заетост с един работодател, често не успяват да обхванат работещите за платформи, които обикновено се трудят като независими изпълнители без достъп до обезщетения за безработица, пенсии или здравно осигуряване. Осигуряването на адекватно и достъпно покритие на лицата, ангажирани с тези нови форми на работа, остава предизвикателство за политиките в много страни.

Последните реформи в няколко страни имат за задача да преодолеят тези пропуски, въпреки че подобни инициативи често са ограничени по обхват до един или два от дяловете на социалното осигуряване. Мексико прие законодателство, признаващо работещите за платформи, получаващи поне минималната работна заплата, за служители, разширявайки защитата от трудови злоупотреби, както и задължителното пенсионно осигуряване, здравно осигуряване и обезщетения за майчинство (други работещи за платформи имат право на тях на доброволна основа). Сингапур призна работещите за дигитални платформи като отделна и различна група и разшири пенсионното покритие и осигуряването за трудова злоупотреба върху тези работници. Иран разшири покритието върху работещите за платформи в товарния и пътнически транспорт, които до този момент не са обхванати от пенсионно осигуряване. Други държави и поднационални единици разшириха обхвата на защитата при трудова злоупотреба (Белгия, Гърция, Република Корея и Уругвай), платените обезщетения за семеен и медицински отпуск (щатите Колорадо и Вашингтон в САЩ) и обезщетенията за безработица (Република Корея и щатът Колорадо в САЩ). Дискусии относно разширяването на обхвата на обезщетенията от социално осигуряване се водят и в Бразилия, Колумбия, Коста Рика, Малайзия, Пакистан, Филипините и Руската федерация.

Част от правителствата също така въведоха законодателство за намаляване на административните пречки за постигане на адекватно покритие. Сърбия предприе стъпки за опростяване на своите системи за данъчно облагане и вноски за фрийлансъри, включително тези, които извършват дейност онлайн. Финландия и Испания коригираха подоходната основа, използвана за изчисляване на вноските за самонаетите лица, включително работещите за платформи. За да опрости изискванията за достъп, Саудитска Арабия въведе управляван от правителството портал за отчитане на гъвкави работни места. Сингапур прехвърли тежестта на събирането и плащането на вноски върху операторите на платформи, а Казахстан пробва пилотно подобна инициатива.

В допълнение към реформите в сферата на социалната закрила много страни се стремят да преразгледат системите за класификация на видовете заетост, така че те да отразяват по-добре естеството на работата на трудещите се за платформи, което се разглежда като първа стъпка към гарантиране на трудовите и социалноосигурителни права за тези работници. В Европа подобни реформи са въведени или са в ход в Белгия, Хърватия, Финландия, Люксембург, Малта, Нидерландия и Испания, докато Португалия предприе подобни стъпки като част от по-широки трудови разпоредби. По подобен начин Австралия, Мексико, Република Корея, Сингапур и американският щат Индиана са създали или преразгледали правни рамки за класифициране на платформените работници, а подобно законодателство се разглежда в Коста Рика и Перу.

Материалът е публикуван със значителни съкращения и със заглавие от редакционния екип на бюлетина.

Оригиналният източник:

<https://www.issa.int/analysis/global-overview-social-security-reforms-2023-2025>